Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଅଭିଧମ୍ମପିଟକେ

ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିପାଳି

ମାତିକା

୧। ଏକକୌଦ୍ଦେସୋ

୧। ଛ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ – ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତି, ଆଯତନପଞ୍ଞତ୍ତି, ଧାତୁପଞ୍ଞତ୍ତି, ସଚ୍ଚପଞ୍ଞତ୍ତି, ଇନ୍ଦ୍ରିଯପଞ୍ଞତ୍ତି, ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତୀତି।

୨। କିତ୍ତାୱତା ଖନ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତି? ଯାୱତା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା – ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ; ଏତ୍ତାୱତା ଖନ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତି।

୩। କିତ୍ତାୱତା ଆଯତନାନଂ ଆଯତନପଞ୍ଞତ୍ତି? ଯାୱତା ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି – ଚକ୍ଖାଯତନଂ, ରୂପାଯତନଂ, ସୋତାଯତନଂ, ସଦ୍ଦାଯତନଂ, ଘାନାଯତନଂ, ଗନ୍ଧାଯତନଂ, ଜିୱ୍ହାଯତନଂ, ରସାଯତନଂ, କାଯାଯତନଂ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ, ମନାଯତନଂ, ଧମ୍ମାଯତନଂ; ଏତ୍ତାୱତା ଆଯତନାନଂ ଆଯତନପଞ୍ଞତ୍ତି।

୪। କିତ୍ତାୱତା ଧାତୂନଂ ଧାତୁପଞ୍ଞତ୍ତି? ଯାୱତା ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ – ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ରୂପଧାତୁ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ସୋତଧାତୁ, ସଦ୍ଦଧାତୁ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ଘାନଧାତୁ, ଗନ୍ଧଧାତୁ, ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ଜିୱ୍ହାଧାତୁ, ରସଧାତୁ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, କାଯଧାତୁ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧାତୁ, କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ମନୋଧାତୁ, ଧମ୍ମଧାତୁ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ; ଏତ୍ତାୱତା ଧାତୂନଂ ଧାତୁପଞ୍ଞତ୍ତି।

୫। କିତ୍ତାୱତା ସଚ୍ଚାନଂ ସଚ୍ଚପଞ୍ଞତ୍ତି? ଯାୱତା ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି – ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ; ଏତ୍ତାୱତା ସଚ୍ଚାନଂ ସଚ୍ଚପଞ୍ଞତ୍ତି।

୬। କିତ୍ତାୱତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପଞ୍ଞତ୍ତି? ଯାୱତା ବାୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିଯାନି – ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ; ଏତ୍ତାୱତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପଞ୍ଞତ୍ତି।

୭।କିତ୍ତାୱତାପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି?

(୧) ସମଯୱିମୁତ୍ତୋ

(୨) ଅସମଯୱିମୁତ୍ତୋ

(୩) କୁପ୍ପଧମ୍ମୋ

(୪) ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମୋ

(୫) ପରିହାନଧମ୍ମୋ

(୬) ଅପରିହାନଧମ୍ମୋ

(୭) ଚେତନାଭବ୍ବୋ

(୮) ଅନୁରକ୍ଖଣାଭବ୍ବୋ

(୯) ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ

(୧୦) ଗୋତ୍ରଭୂ

(୧୧) ଭଯୂପରତୋ

(୧୨) ଅଭଯୂପରତୋ

(୧୩) ଭବ୍ବାଗମନୋ

(୧୪) ଅଭବ୍ବାଗମନୋ

(୧୫) ନିଯତୋ

(୧୬) ଅନିଯତୋ

(୧୭) ପଟିପନ୍ନକୋ

(୧୮) ଫଲେଠିତୋ

(୧୯) ସମସୀସୀ

(୨୦) ଠିତକପ୍ପୀ

(୨୧) ଅରିଯୋ

(୨୨) ଅନରିଯୋ

(୨୩) ସେକ୍ଖୋ

(୨୪) ଅସେକ୍ଖୋ

(୨୫) ନେୱସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖୋ

(୨୬) ତେୱିଜ୍ଜୋ

(୨୭) ଛଳଅଭିଞ୍ଞୋ

(୨୮) ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ

(୨୯) ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ [ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ (ସୀ।)]

(୩୦) ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ

(୩୧) ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ

(୩୨) କାଯସକ୍ଖୀ

(୩୩) ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ

(୩୪) ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ

(୩୫) ଧମ୍ମାନୁସାରୀ

(୩୬) ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ

(୩୭) ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ

(୩୮) କୋଲଙ୍କୋଲୋ

(୩୯) ଏକବୀଜୀ

(୪୦) ସକଦାଗାମୀ

(୪୧) ଅନାଗାମୀ

(୪୨) ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ

(୪୩) ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ

(୪୪) ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ

(୪୫) ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ

(୪୬) ଉଦ୍ଧଂସୋତୋଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ

(୪୭) ସୋତାପନ୍ନୋ

(୪୮) ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ

(୪୯) ସକଦାଗାମୀ

(୫୦) ସକଦାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ

(୫୧) ଅନାଗାମୀ

(୫୨) ଅନାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ

(୫୩) ଅରହା

(୫୪) ଅରହତ୍ତଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ [ଅରହତ୍ତାଯ (ସୀ।)] ପଟିପନ୍ନୋ

ଏକକଂ।

୨। ଦୁକୌଦ୍ଦେସୋ

୮।ଦ୍ୱେପୁଗ୍ଗଲା –

(୧) କୋଧନୋ ଚ, ଉପନାହୀ ଚ।

(୨) ମକ୍ଖୀ ଚ, ପଳାସୀ [ପଲାସୀ (ସ୍ୟା। କ।)] ଚ।

(୩) ଇସ୍ସୁକୀ ଚ, ମଚ୍ଛରୀ ଚ।

(୪) ସଠୋ ଚ, ମାଯାଵୀ ଚ।

(୫) ଅହିରିକୋ ଚ, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ଚ।

(୬) ଦୁବ୍ବଚୋ ଚ, ପାପମିତ୍ତୋ ଚ।

(୭) ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ଚ, ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଚ।

(୮) ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ଚ, ଅସମ୍ପଜାନୋ ଚ।

(୯) ସୀଲଵିପନ୍ନୋ ଚ, ଦିଟ୍ଠିଵିପନ୍ନୋ ଚ।

(୧୦) ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂଯୋଜନୋ ଚ, ବହିଦ୍ଧାସଂଯୋଜନୋ ଚ।

(୧୧) ଅକ୍କୋଧନୋ ଚ, ଅନୁପନାହୀ ଚ।

(୧୨) ଅମକ୍ଖୀ ଚ, ଅପଳାସୀ ଚ।

(୧୩) ଅନିସ୍ସୁକୀ ଚ, ଅମଚ୍ଛରୀ ଚ।

(୧୪) ଅସଠୋ ଚ, ଅମାଯାଵୀ ଚ।

(୧୫) ହିରିମା ଚ, ଓତ୍ତପ୍ପୀ ଚ।

(୧୬) ସୁଵଚୋ ଚ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଚ।

(୧୭) ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ଚ, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଚ।

(୧୮) ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି ଚ, ସମ୍ପଜାନୋ ଚ।

(୧୯) ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ।

(୨୦) ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଦୁଲ୍ଲଭା ଲୋକସ୍ମିଂ।

(୨୧) ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଦୁତ୍ତପ୍ପଯା।

(୨୨) ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ସୁତପ୍ପଯା।

(୨୩) ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆସୱା ୱଡ୍ଢନ୍ତି।

(୨୪) ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆସୱା ନ ୱଡ୍ଢନ୍ତି।

(୨୫) ହୀନାଧିମୁତ୍ତୋ ଚ, ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତୋ ଚ।

(୨୬) ତିତ୍ତୋ ଚ, ତପ୍ପେତା ଚ।

ଦୁକଂ।

୩। ତିକୌଦ୍ଦେସୋ

୯।ତଯୋପୁଗ୍ଗଲା –

(୧) ନିରାସୋ, ଆସଂସୋ, ୱିଗତାସୋ।

(୨) ତଯୋ ଗିଲାନୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୩) କାଯସକ୍ଖୀ, ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ, ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ।

(୪) ଗୂଥଭାଣୀ, ପୁପ୍ଫଭାଣୀ, ମଧୁଭାଣୀ।

(୫) ଅରୁକୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ୱିଜ୍ଜୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ , ୱଜିରୂପମଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

(୬) ଅନ୍ଧୋ, ଏକଚକ୍ଖୁ, ଦ୍ୱିଚକ୍ଖୁ।

(୭) ଅୱକୁଜ୍ଜପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ଉଚ୍ଛଙ୍ଗପଞ୍ଞୋ [ଉଚ୍ଚଙ୍ଗୁପଞ୍ଞୋ (ସ୍ୟା।)] ପୁଗ୍ଗଲୋ, ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

(୮) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମେସୁ ଚ ଭୱେସୁ ଚ ଅୱୀତରାଗୋ, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମେସୁ ୱୀତରାଗୋ ଭୱେସୁ ଅୱୀତରାଗୋ, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମେସୁ ଚ ଭୱେସୁ ଚ ୱୀତରାଗୋ।

(୯) ପାସାଣଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ପଥୱିଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ଉଦକଲେଖୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

(୧୦) ତଯୋ ପୋତ୍ଥକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୧୧) ତଯୋ କାସିକୱତ୍ଥୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୧୨) ସୁପ୍ପମେଯ୍ୟୋ, ଦୁପ୍ପମେଯ୍ୟୋ, ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ।

(୧୩) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା [ଗରୁକତ୍ୱା (ସୀ।)] ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

(୧୪) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

(୧୫) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ [ପରିପୂରୀକାରୀ (ସ୍ଯା।)], ସମାଧିସ୍ମିଂ ମତ୍ତସୋ କାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲେସୁ ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ସମାଧିସ୍ମିଞ୍ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲେସୁ ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ସମାଧିସ୍ମିଞ୍ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ଚ ପରିପୂରକାରୀ।

(୧୬) ତଯୋ ସତ୍ଥାରୋ।

(୧୭) ଅପରେପି ତଯୋ ସତ୍ଥାରୋ।

ତିକଂ।

୪। ଚତୁକ୍କୋଦ୍ଦେସୋ

୧୦।ଚତ୍ତାରୋପୁଗ୍ଗଲା –

(୧) ଅସପ୍ପୁରିସୋ, ଅସପ୍ପୁରିସେନ ଅସପ୍ପୁରିସତରୋ, ସପ୍ପୁରିସୋ, ସପ୍ପୁରିସେନ ସପ୍ପୁରିସତରୋ।

(୨) ପାପୋ, ପାପେନ ପାପତରୋ, କଲ୍ଯାଣୋ, କଲ୍ଯାଣେନ କଲ୍ଯାଣତରୋ।

(୩) ପାପଧମ୍ମୋ , ପାପଧମ୍ମେନ ପାପଧମ୍ମତରୋ, କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମୋ, କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମେନ କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମତରୋ।

(୪) ସାୱଜ୍ଜୋ, ୱଜ୍ଜବହୁଲୋ, ଅପ୍ପୱଜ୍ଜୋ [ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ (ସ୍ଯା। କ।) ଅ। ନି। ୪।୧୩୫], ଅନୱଜ୍ଜୋ।

(୫) ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ, ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ [ୱିପଚିତଞ୍ଞୂ (ସୀ।) ଅ। ନି। ୪।୧୩୩], ନେଯ୍ଯୋ, ପଦପରମୋ।

(୬) ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ , ନୋ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ, ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ, ନୋ ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ, ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ଚ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ଚ, ନେୱ ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ନୋ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ।

(୭) ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମକଥିକା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୮) ଚତ୍ତାରୋ ୱଲାହକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୯) ଚତ୍ତାରୋ ମୂସିକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୧୦) ଚତ୍ତାରୋ ଅମ୍ବୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୧୧) ଚତ୍ତାରୋ କୁମ୍ଭୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୧୨) ଚତ୍ତାରୋ ଉଦକରହଦୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୧୩) ଚତ୍ତାରୋ ବଲୀବଦ୍ଦୂପମା [ବଲିବଦ୍ଦୂପମା (ସୀ।)] ପୁଗ୍ଗଲା।

(୧୪) ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୧୫) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ଅପ୍ପସାଦନୀୟେ ଠାନେ ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ପସାଦନୀୟେ ଠାନେ ଅପ୍ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି।

(୧୬) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ଅପ୍ପସାଦନୀୟେ ଠାନେ ଅପ୍ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ପସାଦନୀୟେ ଠାନେ ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି।

(୧୭) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ନୋ ଚ ଖୋ ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ନୋ ଚ ଖୋ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଚ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ; ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ନୋ ଚ ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ।

(୧୮) ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ ନୋ ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱୀ, ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱୀ ନୋ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ, ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ ଚ ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱୀ ଚ, ନେୱ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ ନୋ ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱୀ।

(୧୯) ତମୋ ତମପରାୟନୋ, ତମୋ ଜୋତିପରାୟନୋ, ଜୋତି ତମପରାୟନୋ, ଜୋତି ଜୋତିପରାୟନୋ।

(୨୦) ଓଣତୋଣତୋ, ଓଣତୁଣ୍ଣତୋ, ଉଣ୍ଣତୋଣତୋ, ଉଣ୍ଣତୁଣ୍ଣତୋ।

(୨୧) ଚତ୍ତାରୋ ରୁକ୍ଖୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୨୨) ରୂପପ୍ପମାଣୋ, ରୂପପ୍ପସନ୍ନୋ, ଘୋସପ୍ପମାଣୋ, ଘୋସପ୍ପସନ୍ନୋ।

(୨୩) ଲୂଖପ୍ପମାଣୋ, ଲୂଖପ୍ପସନ୍ନୋ , ଧମ୍ମପ୍ପମାଣୋ, ଧମ୍ମପ୍ପସନ୍ନୋ।

(୨୪) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତହିତାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରହିତାୟ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରହିତାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ଅତ୍ତହିତାୟ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତହିତାୟ ଚେୱ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ପରହିତାୟ ଚ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଅତ୍ତହିତାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ନୋ ପରହିତାୟ।

(୨୫) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ହୋତି ଅତ୍ତପରିତାପନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରନ୍ତପୋ ହୋତି ପରପରିତାପନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ଚ ହୋତି ଅତ୍ତପରିତାପନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ , ପରନ୍ତପୋ ଚ ପରପରିତାପନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ହୋତି ନ ଅତ୍ତପରିତାପନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ, ନ ପରନ୍ତପୋ ନ ପରପରିତାପନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ। ସୋ ଅନତ୍ତନ୍ତପୋ ଅପରନ୍ତପୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନିଚ୍ଛାତୋ ନିବ୍ବୁତୋ ସୀତୀଭୂତୋ [ସୀତିଭୂତୋ (ସୀ। କ।)] ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ବ୍ରହ୍ମଭୂତେନ ଅତ୍ତନା ୱିହରତି।

(୨୬) ସରାଗୋ, ସଦୋସୋ, ସମୋହୋ, ସମାନୋ।

(୨୭) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ, ନ ଲାଭୀ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାୟ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାୟ, ନ ଲାଭୀ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ଚେୱ ହୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ, ଲାଭୀ ଚ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାୟ; ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଲାଭୀ ହୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ, ନ ଲାଭୀ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାୟ।

(୨୮) ଅନୁସୋତଗାମୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ପଟିସୋତଗାମୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ଠିତତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ [ପାରଗତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

(୨୯) ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ସୁତେନ ଅନୁପପନ୍ନୋ, ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ସୁତେନ ଉପପନ୍ନୋ, ବହୁସ୍ସୁତୋ ସୁତେନ ଅନୁପପନ୍ନୋ, ବହୁସ୍ସୁତୋ ସୁତେନ ଉପପନ୍ନୋ।

(୩୦) ସମଣମଚଲୋ, ସମଣପଦୁମୋ, ସମଣପୁଣ୍ଡରୀକୋ, ସମଣେସୁ ସମଣସୁଖୁମାଲୋ।

ଚତୁକ୍କଂ।

୫। ପଞ୍ଚକୋଦ୍ଦେସୋ

୧୧।ପଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲା –

(୧) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରଭତି [ଆରମ୍ଭତି (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ଚ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଚ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରଭତି ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଚ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାରଭତି ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଚ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାରଭତି ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାରଭତି ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି।

(୨) ଦତ୍ୱା ଅୱଜାନାତି, ସଂୱାସେନ ଅୱଜାନାତି, ଆଧେୟ୍ୟମୁଖୋ ହୋତି, ଲୋଲୋ ହୋତି, ମନ୍ଦୋ ମୋମୂହୋ ହୋତି।

(୩) ପଞ୍ଚ ଯୋଧାଜୀୱୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା।

(୪) ପଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତିକା।

(୫) ପଞ୍ଚ ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକା।

(୬) ପଞ୍ଚ ଏକାସନିକା।

(୭) ପଞ୍ଚ ପଂସୁକୂଲିକା।

(୮) ପଞ୍ଚ ତେଚୀୱରିକା।

(୯) ପଞ୍ଚ ଆରଞ୍ଞିକା।

(୧୦) ପଞ୍ଚ ରୁକ୍ଖମୂଲିକା।

(୧୧) ପଞ୍ଚ ଅବ୍ଭୋକାସିକା।

(୧୨) ପଞ୍ଚ ନେସଜ୍ଜିକା।

(୧୩) ପଞ୍ଚ ଯଥାସନ୍ଥତିକା।

(୧୪) ପଞ୍ଚ ସୋସାନିକା।

ପଞ୍ଚକଂ।

୬। ଛକ୍କୋଦ୍ଦେସୋ

୧୨।ଛପୁଗ୍ଗଲା –

(୧) ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ତତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି ବଲେସୁ [ଫଲେସୁ (ପୀ।)] ଚ ୱସୀଭାୱଂ। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ନ ଚ ତତ୍ଥ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି ନ ଚ ବଲେସୁ ୱସୀଭାୱଂ। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅନଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି ସାୱକପାରମିଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅନଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି , ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ନ ଚ ସାୱକପାରମିଂ ପାପୁଣାତି। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅନଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ନ ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ଅନାଗାମୀ ହୋତି ଅନାଗନ୍ତା [ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା (ସ୍ୟା। କ।) ଅ। ନି। ୪।୧୭୧] ଇତ୍ଥତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅନଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ନ ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ଆଗାମୀ [ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମୀ (ସ୍ୟା। କ।)] ହୋତି ଆଗନ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତଂ।

ଛକ୍କଂ।

୭। ସତ୍ତକୋଦ୍ଦେସୋ

୧୩।ସତ୍ତ ପୁଗ୍ଗଲା –

(୧) ସତ୍ତ ଉଦକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା। ସକିଂ ନିମୁଗ୍ଗୋ ନିମୁଗ୍ଗୋୱ ହୋତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିମୁଜ୍ଜତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଠିତୋ ହୋତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସତି ୱିଲୋକେତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତରତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଟିଗାଧପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି, ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ତିଣ୍ଣୋ ହୋତି ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

(୨) ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ , ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ, କାୟସକ୍ଖୀ, ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ, ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ, ଧମ୍ମାନୁସାରୀ, ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ।

ସତ୍ତକଂ।

୮। ଅଟ୍ଠକୋଦ୍ଦେସୋ

୧୪।ଅଟ୍ଠ ପୁଗ୍ଗଲା –

(୧) ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ, ଚତ୍ତାରୋ ଫଲସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲା।

ଅଟ୍ଠକଂ।

୯। ନୱକୋଦ୍ଦେସୋ

୧୫।ନୱପୁଗ୍ଗଲା –

(୧) ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ, ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ, କାୟସକ୍ଖୀ, ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ, ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ, ଧମ୍ମାନୁସାରୀ, ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ।

ନୱକଂ।

୧୦। ଦସକୋଦ୍ଦେସୋ

୧୬।ଦସ ପୁଗ୍ଗଲା –

(୧) ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ ନିଟ୍ଠା, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ ୱିହାଯ ନିଟ୍ଠା।

ଦସକଂ।

ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଦ୍ଦେସୋ

୧। ଏକକପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି

୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମଯଵିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଲେନ କାଲଂ ସମଯେନ ସମଯଂ ଅଟ୍ଠ ଵିମୋକ୍ଖେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ଵା [ଫସ୍ସିତ୍ଵା (ସୀ। ପୀ।)] ଵିହରତି, ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ଵା ଏକଚ୍ଚେ ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସମଯଵିମୁତ୍ତୋ’’।

୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସମଯଵିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ହେଵ ଖୋ କାଲେନ କାଲଂ ସମଯେନ ସମଯଂ ଅଟ୍ଠ ଵିମୋକ୍ଖେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ଵା ଵିହରତି, ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ଵା ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅସମଯଵିମୁତ୍ତୋ’’। ସବ୍ବେପି ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ଅରିଯେ ଵିମୋକ୍ଖେ ଅସମଯଵିମୁତ୍ତା।

୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୁପ୍ପଧମ୍ମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ରୂପସହଗତାନଂ ଵା ଅରୂପସହଗତାନଂ ଵା ସମାପତ୍ତୀନଂ। ସୋ ଚ ଖୋ ନ ନିକାମଲାଭୀ ହୋତି ନ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ନ ଅକସିରଲାଭୀ; ନ ଯତ୍ଥିଚ୍ଛକଂ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଯାଵତିଚ୍ଛକଂ ସମାପଜ୍ଜତିପି ଵୁଟ୍ଠାତିପି। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ଵିଜ୍ଜତି, ଯଂ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପମାଦମାଗମ୍ମ ତା ସମାପତ୍ତିଯୋ କୁପ୍ପେଯ୍ୟୁଂ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କୁପ୍ପଧମ୍ମୋ’’।

୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ରୂପସହଗତାନଂ ଵା ଅରୂପସହଗତାନଂ ଵା ସମାପତ୍ତୀନଂ। ସୋ ଚ ଖୋ ନିକାମଲାଭୀ ହୋତି ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ; ଯତ୍ଥିଚ୍ଛକଂ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଯାଵତିଚ୍ଛକଂ ସମାପଜ୍ଜତିପି ଵୁଟ୍ଠାତିପି। ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନଵକାସୋ ଯଂ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପମାଦମାଗମ୍ମ ତା ସମାପତ୍ତିଯୋ କୁପ୍ପେଯ୍ୟୁଂ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମୋ’’। ସବ୍ବେପି ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ଅରିଯେ ଵିମୋକ୍ଖେ ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମା।

୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିହାନଧମ୍ମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ରୂପସହଗତାନଂ ଵା ଅରୂପସହଗତାନଂ ଵା ସମାପତ୍ତୀନଂ। ସୋ ଚ ଖୋ ନ ନିକାମଲାଭୀ ହୋତି ନ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ନ ଅକସିରଲାଭୀ; ନ ଯତ୍ଥିଚ୍ଛକଂ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଯାଵତିଚ୍ଛକଂ ସମାପଜ୍ଜତିପି ଵୁଟ୍ଠାତିପି। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ଵିଜ୍ଜତି, ଯଂ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପମାଦମାଗମ୍ମ ତାହି ସମାପତ୍ତୀହି ପରିହାଯେଯ୍ୟ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପରିହାନଧମ୍ମୋ’’।

୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପରିହାନଧମ୍ମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ରୂପସହଗତାନଂ ଵା ଅରୂପସହଗତାନଂ ଵା ସମାପତ୍ତୀନଂ। ସୋ ଚ ଖୋ ନିକାମଲାଭୀ ହୋତି ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ; ଯତ୍ଥିଚ୍ଛକଂ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଯାଵତିଚ୍ଛକଂ ସମାପଜ୍ଜତିପି ଵୁଟ୍ଠାତିପି। ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନଵକାସୋ ଯଂ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପମାଦମାଗମ୍ମ ତାହି ସମାପତ୍ତୀହି ପରିହାଯେଯ୍ୟ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅପରିହାନଧମ୍ମୋ’’। ସବ୍ବେପି ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ଅରିଯେ ଵିମୋକ୍ଖେ ଅପରିହାନଧମ୍ମା।

୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚେତନାଭବ୍ବୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ରୂପସହଗତାନଂ ଵା ଅରୂପସହଗତାନଂ ଵା ସମାପତ୍ତୀନଂ। ସୋ ଚ ଖୋ ନ ନିକାମଲାଭୀ ହୋତି ନ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ନ ଅକସିରଲାଭୀ; ନ ଯତ୍ଥିଚ୍ଛକଂ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଯାଵତିଚ୍ଛକଂ ସମାପଜ୍ଜତିପି ଵୁଟ୍ଠାତିପି। ସଚେ ଅନୁସଞ୍ଚେତେତି, ନ ପରିହାଯତି ତାହି ସମାପତ୍ତୀହି। ସଚେ ନ ଅନୁସଞ୍ଚେତେତି, ପରିହାଯତି ତାହି ସମାପତ୍ତୀହି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଚେତନାଭବ୍ବୋ’’।

୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁରକ୍ଖଣାଭବ୍ବୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ରୂପସହଗତାନଂ ଵା ଅରୂପସହଗତାନଂ ଵା ସମାପତ୍ତୀନଂ। ସୋ ଚ ଖୋ ନ ନିକାମଲାଭୀ ହୋତି ନ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ନ ଅକସିରଲାଭୀ; ନ ଯତ୍ଥିଚ୍ଛକଂ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଯାଵତିଚ୍ଛକଂ ସମାପଜ୍ଜତିପି ଵୁଟ୍ଠାତିପି। ସଚେ ଅନୁରକ୍ଖତି, ନ ପରିହାଯତି ତାହି ସମାପତ୍ତୀହି। ସଚେ ନ ଅନୁରକ୍ଖତି, ପରିହାଯତି ତାହି ସମାପତ୍ତୀହି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅନୁରକ୍ଖଣାଭବ୍ବୋ’’।

୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତୀଣି ସଂଯୋଜନାନି ଅପ୍ପହୀନାନି; ନ ଚ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ’’।

୧୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗୋତ୍ରଭୂ? ଯେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମନନ୍ତରା ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅଵକ୍କନ୍ତି ହୋତି ତେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି

ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଗୋତ୍ରଭୂ’’।

୧୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭଯୂପରତୋ? ସତ୍ତ ସେକ୍ଖା ଭଯୂପରତା, ଯେ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ସୀଲୱନ୍ତୋ। ଅରହା ଅଭଯୂପରତୋ।

୧୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭବ୍ବାଗମନୋ? ଯେ ତେ ପୁଗ୍ଗଲା କମ୍ମାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା, କିଲେସାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା, ୱିପାକାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା, ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅଚ୍ଛନ୍ଦିକା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଏଳଆ, ଅଭବ୍ବା ନିଯାମଂ ଓକ୍କମିତୁଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ – ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲା ‘‘ଅଭବ୍ବାଗମନା’’।

୧୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭବ୍ବାଗମନୋ? ଯେ ତେ ପୁଗ୍ଗଲା ନ କମ୍ମାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା, ନ କିଲେସାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା, ନ ୱିପାକାୱରଣେନ ସମନ୍ନାଗତା, ସଦ୍ଧା ଛନ୍ଦିକା ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ [ପଞ୍ଞୱନ୍ତା (ସୀ।)] ଅନେଳଆ, ଭବ୍ବା ନିଯାମଂ ଓକ୍କମିତୁଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ – ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲା ‘‘ଭବ୍ବାଗମନା’’।

୧୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିଯତୋ? ପଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲା ଆନନ୍ତରିକା, ଯେ ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ନିଯତା, ଅଟ୍ଠ ଚ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ନିଯତା। ଅୱସେସା ପୁଗ୍ଗଲା ଅନିଯତା।

୧୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିପନ୍ନକୋ? ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲା ପଟିପନ୍ନକା, ଚତ୍ତାରୋ ଫଲସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଫଲେ ଠିତା।

୧୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମସୀସୀ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଆସୱପରିଯାଦାନଞ୍ଚ ହୋତି ଜୀୱିତପରିଯାଦାନଞ୍ଚ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସମସୀସୀ’’।

୧୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଠିତକପ୍ପୀ? ଅଯଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ଅସ୍ସ, କପ୍ପସ୍ସ ଚ ଉଡ୍ଡଯ୍ହନୱେଲା ଅସ୍ସ, ନେୱ ତାୱ କପ୍ପୋ ଉଡ୍ଡଯ୍ହେଯ୍ଯ ଯାୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଠିତକପ୍ପୀ’’। ସବ୍ବେପି ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଠିତକପ୍ପିନୋ।

୧୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରିଯୋ? ଅଟ୍ଠ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ଅରିଯା। ଅୱସେସା ପୁଗ୍ଗଲା ଅନରିଯା।

୧୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେକ୍ଖୋ? ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ତଯୋ ଫଲସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲା ‘‘ସେକ୍ଖା’’। ଅରହା ଅସେକ୍ଖୋ। ଅୱସେସା ପୁଗ୍ଗଲା ନେୱସେକ୍ଖନାସେକ୍ଖା।

୨୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତେୱିଜ୍ଜୋ? ତୀହି ୱିଜ୍ଜାହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ତେୱିଜ୍ଜୋ’’।

୨୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଛଳଭିଞ୍ଞୋ? ଛହି ଅଭିଞ୍ଞାହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଛଳଭିଞ୍ଞୋ’’।

୨୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି; ତତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି, ବଲେସୁ ଚ ୱସୀଭାୱଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’।

୨୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି; ନ ଚ ତତ୍ଥ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି, ନ ଚ ବଲେସୁ ୱସୀଭାୱଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’।

୨୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରତି; ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ’’।

୨୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ହେୱ ଖୋ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରତି; ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ’’।

୨୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାୟସକ୍ଖୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖେ କାୟେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରତି ; ପଞ୍ଞାୟ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କାୟସକ୍ଖୀ’’।

୨୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତା ଚସ୍ସ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାୟ ୱୋଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି ୱୋଚରିତା। ପଞ୍ଞାୟ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ’’।

୨୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତା ଚସ୍ସ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାୟ ୱୋଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି ୱୋଚରିତା। ପଞ୍ଞାୟ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଯଥା ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ’’।

୨୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତି, ପଞ୍ଞାୱାହିଂ ପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଧମ୍ମାନୁସାରୀ’’। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ଫଲେ ଠିତୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ।

୩୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତି, ସଦ୍ଧାୱାହିଂ ସଦ୍ଧାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ’’। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ଫଲେ ଠିତୋ ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ।

୩୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ [ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ (ସୀ। କ।)]। ସୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦେୱେ ଚ ମାନୁସେ ଚ ସନ୍ଧାୱିତ୍ୱା ସଂସରିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ’’।

୩୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଲଙ୍କୋଲୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ। ସୋ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା କୁଲାନି ସନ୍ଧାୱିତ୍ୱା ସଂସରିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କୋଲଙ୍କୋଲୋ’’।

୩୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏକବୀଜୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ। ସୋ ଏକଂୟେୱ ମାନୁସକଂ ଭୱଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଏକବୀଜୀ’’।

୩୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକଦାଗାମୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ ହୋତି , ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସକଦାଗାମୀ’’।

୩୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନାଗାମୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଓପପାତିକୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାୟୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅନାଗାମୀ’’।

୩୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାୟୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଓପପାତିକୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାୟୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ସୋ ଉପପନ୍ନଂ ୱା ସମନନ୍ତରା ଅପ୍ପତ୍ତଂ ୱା ୱେମଜ୍ଝଂ ଆୟୁପ୍ପମାଣଂ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ସଞ୍ଜନେତି ଉପରିଟ୍ଠିମାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନାୟ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାୟୀ’’।

୩୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାୟୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଓପପାତିକୋ ହୋତି,

ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ସୋ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱେମଜ୍ଝଂ ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ ଉପହଚ୍ଚ ୱା କାଲକିରିଯଂ [କାଲଂ କିରିଯଂ (କ।)] ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ସଞ୍ଜନେତି ଉପରିଟ୍ଠିମାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନାଯ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ’’।

୩୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ସୋ ଅସଙ୍ଖାରେନ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ସଞ୍ଜନେତି ଉପରିଟ୍ଠିମାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନାଯ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ’’।

୩୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ସୋ ସସଙ୍ଖାରେନ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ସଞ୍ଜନେତି ଉପରିଟ୍ଠିମାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନାଯ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ’’।

୪୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ସୋ ଅୱିହା ଚୁତୋ ଅତପ୍ପଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅତପ୍ପା ଚୁତୋ ସୁଦସ୍ସଂ ଗଚ୍ଛତି, ସୁଦସ୍ସା ଚୁତୋ ସୁଦସ୍ସିଂ ଗଚ୍ଛତି, ସୁଦସ୍ସିଯା ଚୁତୋ ଅକନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛତି; ଅକନିଟ୍ଠେ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ସଞ୍ଜନେତି ଉପରିଟ୍ଠିମାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନାଯ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ’’।

୪୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ? ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତୀଣି ସଂଯୋଜନାନି ପହୀନାନି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସୋତାପନ୍ନୋ’’।

୪୨। କାମରାଗବ୍ୟାପାଦାନଂ ତନୁଭାୱାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକଦାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ । ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ କାମରାଗବ୍ୟାପାଦା ତନୁଭୂତା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସକଦାଗାମୀ’’।

୪୩। କାମରାଗବ୍ୟାପାଦାନଂ ଅନୱସେସପ୍ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ କାମରାଗବ୍ୟାପାଦା ଅନୱସେସା ପହୀନା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅନାଗାମୀ’’।

୪୪। ରୂପରାଗଅରୂପରାଗମାନୌଦ୍ଧଚ୍ଚଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅନୱସେସପ୍ପହାନାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରହତ୍ତଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ରୂପରାଗୋ ଅରୂପରାଗୋ ମାନୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଅୱିଜ୍ଜା ଅନୱସେସା ପହୀନା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅରହା’’।

ଏକକନିଦ୍ଦେସୋ।

୨। ଦୁକପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି

୪୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ? ତତ୍ଥ କତମୋ କୋଧୋ? ଯୋ କୋଧୋ କୁଜ୍ଝନା କୁଜ୍ଝିତତ୍ତଂ ଦୋସୋ ଦୁସ୍ସନା ଦୁସ୍ସିତତ୍ତଂ [ଦୂସନା ଦୂସିତତ୍ତଂ (ସ୍ୟା।)] ବ୍ୟାପତ୍ତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜନା ବ୍ୟାପଜ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱିରୋଧୋ ପଟିୱିରୋଧୋ ଚଣ୍ଡିକ୍କଂ ଅସୁରୋପୋ ଅନତ୍ତମନତା ଚିତ୍ତସ୍ସ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି କୋଧୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ କୋଧୋ ଅପ୍ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କୋଧନୋ’’।

୪୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପନାହୀ? ତତ୍ଥ କତମୋ ଉପନାହୋ? ପୁବ୍ବକାଲଂ କୋଧୋ ଅପରକାଲଂ ଉପନାହୋ। ଯୋ ଏୱରୂପୋ ଉପନାହୋ ଉପନଯ୍ହନା ଉପନଯ୍ହିତତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠପନା [ଆଠପନା (କ।) ୱିଭ। ୮୯୧] ଠପନା ସଣ୍ଠପନା ଅନୁସଂସନ୍ଦନା ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧନା ଦଳ୍ହୀକମ୍ମଂ କୋଧସ୍ସ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉପନାହୋ । ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ ଉପନାହୋ ଅପ୍ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଉପନାହୀ’’।

୪୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମକ୍ଖୀ? ତତ୍ଥ କତମୋ ମକ୍ଖୋ? ଯୋ ମକ୍ଖୋ ମକ୍ଖାଯନା ମକ୍ଖାଯିତତ୍ତଂ [ମକ୍ଖୀଯନା ମକ୍ଖୀଯିତତ୍ତଂ (ସୀ।), ମକ୍ଖିଯନା ମକ୍ଖିଯିତତ୍ତଂ (କ।)] ନିଟ୍ଠୁରିଯଂ ନିଟ୍ଠୁରିଯକମ୍ମଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମକ୍ଖୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ ମକ୍ଖୋ ଅପ୍ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ମକ୍ଖୀ’’।

୪୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଳାସୀ? ତତ୍ଥ କତମୋ ପଳାସୋ? ଯୋ ପଳାସୋ ପଳାସାଯନା ପଳାସାଯିତତ୍ତଂ ପଳାସାହାରୋ

ୱିୱାଦଟ୍ଠାନଂ ଯୁଗଗ୍ଗାହୋ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଠଆସୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ ପଠଆସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ପଠଆସୀ"।

୪୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇସ୍ସୁକୀ? ତତ୍ଥ କତମା ଇସ୍ସା? ଯା ପରଲାଭସକ୍କାରଗରୁକାରମାନନୱନ୍ଦନପୂଜନାସୁ ଇସ୍ସା ଇସ୍ସାଯନା ଇସ୍ସାଯିତତ୍ତଂ ଉସୂଯା ଉସୂଯନା [ଉସ୍ସୁଯା ଉସ୍ସୁଯନା (କ।) ୱିଭ। ୮୯୩] ଉସୂଯିତତ୍ତଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଇସ୍ସା। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ ଇସ୍ସା ଅପ୍ପହୀନା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଇସ୍ସୁକୀ"।

୫୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମଚ୍ଛରୀ? ତତ୍ଥ କତମଂ ମଚ୍ଛରିଯଂ? ପଞ୍ଚ ମଚ୍ଛରିଯାନି – ଆୱାସମଚ୍ଛରିଯଂ, କୁଲମଚ୍ଛରିଯଂ, ଲାଭମଚ୍ଛରିଯଂ, ୱଣ୍ଣମଚ୍ଛରିଯଂ, ଧମ୍ମମଚ୍ଛରିଯଂ। ଯଂ ଏୱରୂପଂ ମଚ୍ଛେରଂ ମଚ୍ଛରାଯନା ମଚ୍ଛରାଯିତତ୍ତଂ ୱେୱିଚ୍ଛଂ କଦରିଯଂ କଟୁକଞ୍ଚୁକତା ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମଚ୍ଛରିଯଂ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇଦଂ ମଚ୍ଛରିଯଂ ଅପ୍ପହୀନଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ମଚ୍ଛରୀ"।

୫୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଠୋ? ତତ୍ଥ କତମଂ ସାଠେଯ୍ୟଂ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସଠୋ ହୋତି ପରିସଠୋ। ଯଂ ତତ୍ଥ ସଠଂ ସଠତା ସାଠେଯ୍ୟଂ କକ୍କରତା କକ୍କରିଯଂ [କକ୍କଠଅତା କକ୍କଠଇଯଂ (ସ୍ୟା।) ଏୱଂ ଖୁଦ୍ଦକୱିଭଙ୍ଗଦୁକନିଦ୍ଦେସେପି] ପରିକ୍ଖତ୍ତତା ପାରିକ୍ଖତ୍ତିଯଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସାଠେଯ୍ୟଂ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇଦଂ ସାଠେଯ୍ୟଂ ଅପ୍ପହୀନଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ସଠୋ"।

୫୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମାଯାୱୀ? ତତ୍ଥ କତମା ମାଯା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ୱାଚାଯ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛାଦନହେତୁ ପାପିକଂ ଇଚ୍ଛଂ ପଣିଦହତି – "ମା ମଂ ଜଞ୍ଞା"ତି ଇଚ୍ଛତି, "ମା ମଂ ଜଞ୍ଞା"ତି ସଙ୍କପ୍ପେତି "ମା ମଂ ଜଞ୍ଞା"ତି ୱାଚଂ ଭାସତି, "ମା ମଂ ଜଞ୍ଞା"ତି କାଯେନ ପରକ୍କମତି। ଯା ଏୱରୂପା ମାଯା ମାଯାୱିତା ଅଚ୍ଚାସରା ୱଞ୍ଚନା ନିକତି ୱିକିରଣା ପରିହରଣା ଗୂହନା ପରିଗୂହନା ଛାଦନା ପଟିଚ୍ଛାଦନା ଅନୁତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ ଅନାୱିକମ୍ମଂ ୱୋଚ୍ଛାଦନା ପାପକିରିଯା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମାଯା। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ ମାଯା ଅପ୍ପହୀନା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ମାଯାୱୀ"।

୫୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅହିରିକୋ? ତତ୍ଥ କତମଂ ଅହିରିକଂ? ଯଂ ନ ହିରୀଯତି ହିରିଯିତବ୍ବେନ ନ ହିରୀଯତି ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାପତ୍ତିଯା – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅହିରିକଂ। ଇମିନା ଅହିରିକେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଅହିରିକୋ"।

୫୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ? ତତ୍ଥ କତମଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ? ଯଂ ନ ଓତ୍ତପ୍ପତି ଓତ୍ତପ୍ପିତବ୍ବେନ ନ ଓତ୍ତପ୍ପତି ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାପତ୍ତିଯା – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ। ଇମିନା ଅନୋତ୍ତପ୍ପେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ"।

୫୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁବ୍ବଚୋ? ତତ୍ଥ କତମୋ ଦୋୱଚସ୍ସତା? ସହଧମ୍ମିକେ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଦୋୱଚସ୍ସାଯଂ ଦୋୱଚସ୍ସିଯଂ ଦୋୱଚସ୍ସତା ୱିପ୍ପଟିକୁଲଗ୍ଗାହିତା ୱିପଚ୍ଚନୀକସାତତା ଅନାଦରିଯଂ ଅନାଦରିଯତା ଅଗାରୱତା ଅପ୍ପତିସ୍ସୱତା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୋୱଚସ୍ସତା। ଇମାଯ ଦୋୱଚସ୍ସତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଦୁବ୍ବଚୋ"।

୫୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପମିତ୍ତୋ? ତତ୍ଥ କତମା ପାପମିତ୍ତତା? ଯେ ତେ ପୁଗ୍ଗଲା ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଦୁସ୍ସୀଲା ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ମଚ୍ଛରିନୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା, ଯା ତେସଂ ସେୱନା ନିସେୱନା ସଂସେୱନା ଭଜନା ସମ୍ଭଜନା ଭତ୍ତି ସମ୍ଭତ୍ତି ସମ୍ପୱଙ୍କତା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପାପମିତ୍ତତା। ଇମାଯ ପାପମିତ୍ତତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ପାପମିତ୍ତୋ"।

୫୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ? ତତ୍ଥ କତମା ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ; ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ନ ପଟିପଜ୍ଜତି, ନ ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ନ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା…ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା…ପେ… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ; ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ନ ପଟିପଜ୍ଜତି, ନ ରକ୍ଖତି ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯେ ନ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଯା ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅଗୁତ୍ତି ଅଗୋପନା ଅନାରକ୍ଖୋ ଅସଂୱରୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା। ଇମାଯ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ"।

୫୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂ? ତତ୍ଥ କତମା ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖା ଅୟୋନିସୋ ଆହାରଂ ଆହାରେତି ଦୱାଯ ମଦାଯ ମଣ୍ଡନାଯ ୱିଭୂସନାଯ, ଯା ତତ୍ଥ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖା ଭୋଜନେ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା। ଇମାଯ ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୂ''।

୫୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି? ତତ୍ଥ କତମଂ ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚଂ? ଯା ଅସ୍ସତି ଅନନୁସ୍ସତି ଅପ୍ପଟିସ୍ସତି ଅସ୍ସତି ଅସ୍ସରଣତା ଅଧାରଣତା ପିଲାପନତା ସମ୍ମୁସନତା – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚଂ। ଇମିନା ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି''।

୬୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସମ୍ପଜାନୋ? ତତ୍ଥ କତମଂ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ? ଯଂ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଅଦସ୍ସନଂ ଅନଭିସମଯୋ ଅନନୁବୋଧୋ ଅସମ୍ବୋଧୋ ଅପ୍ପଟିୱେଧୋ ଅସଙ୍ଗାହଣା ଅପରିଯୋଗାହଣା [ଅସଂଗାହନା ଅପରିଯୋଗାହନା (ସୀ। ସ୍ୟା। କ।)] ଅସମପେକ୍ଖଣା ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ଅପଚ୍ଚକ୍ଖକମ୍ମଂ ଦୁମ୍ମେଜ୍ଝଂ ବାଲ୍ୟଂ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ମୋହୋ ପମୋହୋ ସମ୍ମୋହୋ ଅୱିଜ୍ଜା ଅୱିଜ୍ଜୋଘୋ ଅୱିଜ୍ଜାଯୋଗୋ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅୱିଜ୍ଜାପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ଅୱିଜ୍ଜାଲଙ୍ଗୀ ମୋହୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ଇମିନା ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଅସମ୍ପଜାନୋ''।

୬୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲୱିପନ୍ନୋ? ତତ୍ଥ କତମା ସୀଲୱିପତ୍ତି? କାଯିକୋ ୱୀତିକ୍କମୋ ୱାଚସିକୋ ୱୀତିକ୍କମୋ କାଯିକୱାଚସିକୋ ୱୀତିକ୍କମୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୀଲୱିପତ୍ତି। ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ସୀଲୱିପତ୍ତି। ଇମାଯ ସୀଲୱିପତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ସୀଲୱିପନ୍ନୋ''।

୬୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିଟ୍ଠିୱିପନ୍ନୋ? ତତ୍ଥ କତମା ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି? ''ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ନତ୍ଥି ହୁତଂ, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ [ସୁକଟଦୁକ୍କଟାନଂ (ସୀ।)] କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ନତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ , ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ , ନତ୍ଥି ମାତା, ନତ୍ଥି ପିତା, ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା [ସମଗ୍ଗତା (କ।)] ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ''ତି। ଯା ଏୱରୂପା ଦିଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଦିଟ୍ଠିଗହନଂ ଦିଟ୍ଠିକନ୍ତାରୋ ଦିଟ୍ଠିୱିସୂକାଯିକଂ ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ଫନ୍ଦିତଂ ଦିଟ୍ଠିସଂଯୋଜନଂ ଗାହୋ ପଟିଗ୍ଗାହୋ ଅଭିନିୱେସୋ ପରାମାସୋ କୁମ୍ମଗ୍ଗୋ ମିଚ୍ଛାପଥୋ ମିଚ୍ଛତ୍ତଂ ତିତ୍ଥାଯତନଂ ୱିପରିଯାସଗ୍ଗାହୋ [ୱିପରିଯେସଗ୍ଗାହୋ (ସବ୍ବତ୍ଥ) ପଦସିଦ୍ଧି ଚିନ୍ତେତବ୍ବା], ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି। ସବ୍ବାପି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତି। ଇମାଯ ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଦିଟ୍ଠିୱିପନ୍ନୋ''।

୬୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂଯୋଜନୋ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ଅପ୍ପହୀନାନି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂଯୋଜନୋ''।

୬୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବହିଦ୍ଧାସଂଯୋଜନୋ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ଅପ୍ପହୀନାନି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ବହିଦ୍ଧାସଂଯୋଜନୋ''।

୬୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକ୍କୋଧନୋ? ତତ୍ଥ କତମୋ କୋଧୋ? ଯୋ କୋଧୋ କୁଜ୍ଝନା କୁଜ୍ଝିତତ୍ତଂ ଦୋସୋ ଦୁସ୍ସନା ଦୁସ୍ସିତତ୍ତଂ ବ୍ୟାପତ୍ତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜନା ବ୍ୟାପଜ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱିରୋଧୋ ପଟିୱିରୋଧୋ ଚଣ୍ଡିକ୍କଂ ଅସୁରୋପୋ ଅନତ୍ତମନତା ଚିତ୍ତସ୍ସ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି କୋଧୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ କୋଧୋ ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଅକ୍କୋଧନୋ''।

୬୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁପନାହୀ? ତତ୍ଥ କତମୋ ଉପନାହୋ? ପୁବ୍ବକାଲଂ କୋଧୋ ଅପରକାଲଂ ଉପନାହୋ ଯୋ ଏୱରୂପୋ ଉପନାହୋ ଉପନଯ୍ହନା ଉପନଯ୍ହିତତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠପନା ଠପନା ସଣ୍ଠପନା ଅନୁସଂସନ୍ଦନା ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧନା ଦଳ୍ହୀକମ୍ମଂ କୋଧସ୍ସ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉପନାହୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ ଉପନାହୋ ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଅନୁପନାହୀ''।

୬୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅମକ୍ଖୀ? ତତ୍ଥ କତମୋ ମକ୍ଖୋ? ଯୋ ମକ୍ଖୋ ମକ୍ଖାଯନା ମକ୍ଖାଯିତତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠୁରିଯଂ ନିଟ୍ଠୁରିଯକମ୍ମଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମକ୍ଖୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ ମକ୍ଖୋ ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଅମକ୍ଖୀ''।

୬୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପଳାସୀ? ତତ୍ଥ କତମୋ ପଳାସୋ? ଯୋ ପଳାସୋ ପଳାସାଯନା ପଳାସାଯିତତ୍ତଂ ପଳାସାହାରୋ ୱିୱାଦଟ୍ଠାନଂ ଯୁଗଗ୍ଗାହୋ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଳାସୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ ପଳାସୋ ପହୀନୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଅପଳାସୀ''।

୬୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନିସ୍ସୁକୀ? ତତ୍ଥ କତମା ଇସ୍ସା? ଯା ପରଲାଭସକ୍କାରଗରୁକାରମାନନୱନ୍ଦନପୂଜନାସୁ ଇସ୍ସା ଇସ୍ସାଯନା ଇସ୍ସାଯିତତ୍ତଂ ଉସୂଯା ଉସୂଯନା ଉସୂଯିତତ୍ତଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଇସ୍ସା। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ ଇସ୍ସା ପହୀନା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଅନିସ୍ସୁକୀ"।

୭୦। କତମୋ ଚ ପୁଗଲୋ ଅମଚ୍ଛରୀ? ତତ୍ଥ କତମଂ ମଚ୍ଛରିଯଂ? ପଞ୍ଚ ମଚ୍ଛରିଯାନି – ଆୱାସମଚ୍ଛରିଯଂ, କୁଲମଚ୍ଛରିଯଂ, ଲାଭମଚ୍ଛରିଯଂ, ୱଣ୍ଣମଚ୍ଛରିଯଂ, ଧମ୍ମମଚ୍ଛରିଯଂ। ଯଂ ଏୱରୂପଂ ମଚ୍ଛେରଂ ମଚ୍ଛରାଯନା ମଚ୍ଛରାଯିତତ୍ତଂ ୱେୱିଚ୍ଛଂ କଦରିଯଂ କଟୁକଞ୍ଚୁକତା ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମଚ୍ଛରିଯଂ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇଦଂ ମଚ୍ଛରିଯଂ ପହୀନଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଅମଚ୍ଛରୀ"।

୭୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସଠୋ? ତତ୍ଥ କତମଂ ସାଠେଯ୍ୟଂ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସଠୋ ହୋତି ପରିସଠୋ। ଯଂ ତତ୍ଥ ସଠଂ ସଠତା ସାଠେଯ୍ୟଂ କକ୍କରତା କକ୍କରିଯଂ ପରିକ୍ଖତ୍ତତା ପାରିକ୍ଖତ୍ତିଯଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସାଠେଯ୍ୟଂ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇଦଂ ସାଠେଯ୍ୟଂ ପହୀନଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଅସଠୋ"।

୭୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅମାଯାୱୀ? ତତ୍ଥ କତମା ମାଯା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ୱାଚାଯ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛାଦନହେତୁ ପାପିକଂ ଇଚ୍ଛଂ ପଣିଦହତି – "ମା ମଂ ଜଞ୍ଞା"ତି ଇଚ୍ଛତି, "ମା ମଂ ଜଞ୍ଞା"ତି ସଙ୍କପ୍ପେତି, "ମା ମଂ ଜଞ୍ଞା"ତି ୱାଚଂ ଭାସତି, "ମା ମଂ ଜଞ୍ଞା"ତି କାଯେନ ପରକ୍କମତି। ଯା ଏୱରୂପା ମାଯା ମାଯାୱିତା ଅଚ୍ଚାସରା ୱଞ୍ଚନା ନିକତି ୱିକିରଣା ପରିହରଣା ଗୂହନା ପରିଗୂହନା ଛାଦନା ପଟିଚ୍ଛାଦନା ଅନୁତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ ଅନାୱିକମ୍ମଂ ୱୋଚ୍ଛାଦନା ପାପକିରିଯା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମାଯା। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଯଂ ମାଯା ପହୀନା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଅମାଯାୱୀ"।

୭୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହିରିମା? ତତ୍ଥ କତମା ହିରୀ? ଯଂ ହିରୀଯତି ହିରିଯିତବ୍ବେନ ହିରୀଯତି ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାପତ୍ତିଯା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ହିରୀ। ଇମାଯ ହିରିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ହିରିମା"।

୭୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଓତ୍ତପ୍ପୀ? ତତ୍ଥ କତମଂ ଓତ୍ତପ୍ପଂ? ଯଂ ଓତ୍ତପ୍ପତି ଓତ୍ତପ୍ପିତବ୍ବେନ ଓତ୍ତପ୍ପତି ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାପତ୍ତିଯା – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଓତ୍ତପ୍ପଂ। ଇମିନା ଓତ୍ତପ୍ପେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଓତ୍ତପ୍ପୀ"।

୭୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁୱଚୋ? ତତ୍ଥ କତମା ସୋୱଚସ୍ସତା? ସହଧମ୍ମିକେ ୱୁଚ୍ଚମାନେ ସୋୱଚସ୍ସାଯଂ ସୋୱଚସ୍ସିଯଂ ସୋୱଚସ୍ସତା ଅୱିପ୍ପଟିକୁଲଗ୍ଗାହିତା ଅୱିପଚ୍ଚନୀକସାତତା ସାଦରିଯଂ ସାଦରିଯତା ସଗାରୱତା ସପ୍ପତିସ୍ସୱତା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୋୱଚସ୍ସତା। ଇମାଯ ସୋୱଚସ୍ସତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ସୁୱଚୋ"।

୭୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ? ତତ୍ଥ କତମା କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା? ଯେ ତେ ପୁଗ୍ଗଲା ସଦ୍ଧା ସୀଲୱନ୍ତୋ ବହୁସ୍ସୁତା ଚାଗୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ, ଯା ତେସଂ ସେୱନା ନିସେୱନା ସଂସେୱନା ଭଜନା ସମ୍ଭଜନା ଭତ୍ତି ସମ୍ଭତ୍ତି ସମ୍ପୱଙ୍କତା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। ଇମାଯ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ"।

୭୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ? ତତ୍ଥ କତମା ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ; ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜତି, ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା…ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା…ପେ… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ; ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜତି, ରକ୍ଖତି ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଯା ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଗୁତ୍ତି ଗୋପନା ଆରକ୍ଖୋ ସଂୱରୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା। ଇମାଯ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ"।

୭୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ? ତତ୍ଥ କତମା ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଙ୍ଖା ଯୋନିସୋ ଆହାରଂ ଆହାରେତି – "ନେୱ ଦୱାଯ, ନ ମଦାଯ, ନ ମଣ୍ଡନାଯ, ନ ୱିଭୂସନାଯ; ଯାୱଦେୱ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଠିତିଯା ଯାପନାଯ ୱିହିଂସୂପରତିଯା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯାନୁଗ୍ଗହାଯ। ଇତି ପୁରାଣଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମି, ନୱଞ୍ଚ ୱେଦନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମି, ଯାତ୍ରା ଚ ମେ ଭୱିସ୍ସତି ଅନୱଜ୍ଜତା ଚ ଫାସୁୱିହାରୋ ଚା"ତି। ଯା ତତ୍ଥ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ପଟିସଙ୍ଖା ଭୋଜନେ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା। ଇମାଯ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଯ

ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ"।

୭୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି? ତତ୍ଥ କତମା ସତି? ଯା ସତି ଅନୁସ୍ସତି ପଟିସ୍ସତି ସତି ସରଣତା ଧାରଣତା ଅପିଲାପନତା ଅସମ୍ମୁସନତା ସତି ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସତିବଲଂ ସମ୍ମାସତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସତି। ଇମାୟ ସତିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି"।

୮୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମ୍ପଜାନୋ? ତତ୍ଥ କତମଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ? ଯା ପଞ୍ଞା ପଜାନନା ୱିଚଯୋ ପୱିଚଯୋ ଧମ୍ମୱିଚଯୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣା ଉପଲକ୍ଖଣା ପଚ୍ଚୁପଲକ୍ଖଣା ପଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ କୋସଲ୍ଲଂ ନେପୁଞ୍ଞଂ ୱେଭବ୍ୟା ଚିନ୍ତା ଉପପରିକ୍ଖା ଭୂରୀ ମେଧା ପରିଣାୟିକା ୱିପସ୍ସନା ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ପତୋଦୋ ପଞ୍ଞା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପଞ୍ଞାବଲଂ ପଞ୍ଞାସତ୍ଥଂ ପଞ୍ଞାପାସାଦୋ ପଞ୍ଞାଆଲୋକୋ ପଞ୍ଞାଓଭାସୋ ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତୋ ପଞ୍ଞାରତନଂ ଅମୋହୋ ଧମ୍ମୱିଚଯୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ଇମିନା ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ସମ୍ପଜାନୋ"।

୮୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ? ତତ୍ଥ କତମା ସୀଲସମ୍ପଦା? କାୟିକୋ ଅୱୀତିକ୍କମୋ ୱାଚସିକୋ ଅୱୀତିକ୍କମୋ କାୟିକୱାଚସିକୋ ଅୱୀତିକ୍କମୋ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୀଲସମ୍ପଦା। ସବ୍ବୋପି ସୀଲସଂୱରୋ ସୀଲସମ୍ପଦା। ଇମାୟ ସୀଲସମ୍ପଦାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ"।

୮୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ? ତତ୍ଥ କତମା ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା? "ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ୟିଟ୍ଠଂ, ଅତ୍ଥି ହୁତଂ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି ଅୟଂ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ମାତା, ଅତ୍ଥି ପିତା, ଅତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ"ତି। ଯା ଏୱରୂପା ପଞ୍ଞା ପଜାନନା…ପେ… ଅମୋହୋ ଧମ୍ମୱିଚଯୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା। ସବ୍ବାପି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା। ଇମାୟ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ "ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ"।

୮୩। କତମେ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଦୁଲ୍ଲଭା ଲୋକସ୍ମିଂ? ଯୋ ଚ ପୁବ୍ବକାରୀ, ଯୋ ଚ କତଞ୍ଞୂ କତୱେଦୀ – ଇମେ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଦୁଲ୍ଲଭା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୮୪। କତମେ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଦୁତ୍ତପ୍ପୟା? ଯୋ ଚ ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧଂ ନିକ୍ଖିପତି, ଯୋ ଚ ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି – ଇମେ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା "ଦୁତ୍ତପ୍ପୟା"।

୮୫। କତମେ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ସୁତପ୍ପୟା? ଯୋ ଚ ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧଂ ନ ନିକ୍ଖିପତି, ଯୋ ଚ ଲଦ୍ଧଂ ଲଦ୍ଧଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି – ଇମେ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା "ସୁତପ୍ପୟା"।

୮୬। କତମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆସୱା ୱଡ୍ଢନ୍ତି? ଯୋ ଚ ନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟିତବ୍ବଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟତି, ଯୋ ଚ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟିତବ୍ବଂ ନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟତି – ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆସୱା ୱଡ୍ଢନ୍ତି।

୮୭। କତମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆସୱା ନ ୱଡ୍ଢନ୍ତି? ଯୋ ଚ ନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟିତବ୍ବଂ ନ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟତି, ଯୋ ଚ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟିତବ୍ବଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟତି – ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆସୱା ନ ୱଡ୍ଢନ୍ତି।

୮୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୀନାଧିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି ପାପଧମ୍ମୋ, ସୋ ଅଞ୍ଞଂ ଦୁସ୍ସୀଲଂ ପାପଧମ୍ମଂ ସେୱତି ଭଜତି ପୟିରୁପାସତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ହୀନାଧିମୁତ୍ତୋ"।

୮୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲୱା ହୋତି କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ, ସୋ ଅଞ୍ଞଂ ସୀଲୱନ୍ତଂ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମଂ ସେୱତି ଭଜତି ପୟିରୁପାସତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ "ପଣୀତାଧିମୁତ୍ତୋ"।

୯୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିତ୍ତୋ? ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧା [ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ (ସୀ।)] ଯେ ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ସାୱକା ଅରହନ୍ତୋ ତିତ୍ତା। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତିତ୍ତୋ ଚ ତପ୍ପେତା ଚ [ତପ୍ପେତା ଚ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିତ୍ତୋ (ସୀ।)]।

ଦୁକନିଦ୍ଦେସୋ।

୩। ତିକପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି

୯୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନିରାସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି ପାପଧମ୍ମୋ ଅସୁଚି ସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକମ୍ମନ୍ତୋ ଅସ୍ସମଣୋ ସମଣପଟିଞ୍ଞୋ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତୋପୂତି ଅୱସ୍ସୁତୋ କସମ୍ବୁଜାତୋ। ସୋ ସୁଣାତି – ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି। ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘କୁଦାସ୍ସୁ ନାମାହମ୍ପି ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ନିରାସୋ’’।

୯୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସଂସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲୱା ହୋତି କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ। ସୋ ସୁଣାତି – ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘କୁଦାସ୍ସୁ ନାମାହମ୍ପି ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଆସଂସୋ’’।

୯୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିଗତାସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ସୁଣାତି – ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି। ତସ୍ସ ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘‘କୁଦାସ୍ସୁ ନାମାହମ୍ପି ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯା ହିସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଅୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତାସା, ସା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ୱିଗତାସୋ’’।

୯୪। ତତ୍ଥ କତମେ ତଯୋ ଗିଲାନୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ତଯୋ ଗିଲାନା – ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଗିଲାନୋ ଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ, ନେୱ ୱୁଟ୍ଠାତି ତମ୍ହା ଆବାଧା। (୧)

ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ଗିଲାନୋ ଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ, ୱୁଟ୍ଠାତି ତମ୍ହା ଆବାଧା। (୨)

ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ଗିଲାନୋ ଲଭନ୍ତୋ ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋ ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋ ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ୱୁଟ୍ଠାତି ତମ୍ହା ଆବାଧା। (୩)

ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ଗିଲାନୋ ଲଭନ୍ତୋ ସପ୍ପାଯାନି ଭୋଜନାନି ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋ ସପ୍ପାଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋ ପତିରୂପଂ ଉପଟ୍ଠାକଂ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ୱୁଟ୍ଠାତି ତମ୍ହା ଆବାଧା, ଇମଂ ଗିଲାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଭଗୱତା ଗିଲାନଭତ୍ତଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଗିଲାନଭେସଜ୍ଜଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ। ଇମଞ୍ଚ ପନ ଗିଲାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞେପି ଗିଲାନା ଉପଟ୍ଠାତବ୍ବା।

ଏୱମେୱଂ [ଏୱମେୱ (ସୀ।)] ତଯୋ ଗିଲାନୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ତଯୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱଣାଯ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱଣାଯ, ନେୱ ଓକ୍କମତି ନିଯାମଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ। (୧)

ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ, ଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱଣାଯ ଅଲଭନ୍ତୋ ୱା ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱଣାଯ, ଓକ୍କମତି ନିଯାମଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ। (୨)

ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲଭନ୍ତୋ ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱଣାଯ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଓକ୍କମତି ନିଯାମଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ। (୩)

ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲଭନ୍ତୋ ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ, ଲଭନ୍ତୋ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସୱଣାଯ ନୋ ଅଲଭନ୍ତୋ ,

ଓକ୍କମତି ନିଯାମଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ, ଇମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପଟିଚ୍ଚ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଦେସନା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ଇମଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ଦେସେତବ୍ବୋ। ଇମେ ତଯୋ ଗିଲାନୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୯୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଯସକ୍ଖୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରତି, ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କାଯସକ୍ଖୀ’’।

୯୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତା ଚସ୍ସ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାଯ ୱୋଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି ୱୋଚରିତା, ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ’’।

୯୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତା ଚସ୍ସ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାଯ ୱୋଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି ୱୋଚରିତା, ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଯଥାଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ’’।

୯୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗୂଥଭାଣୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି ସଭଗ୍ଗତୋ ୱା ପରିସଗ୍ଗତୋ ୱା ଞାତିମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ପୂଗମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ରାଜକୁଲମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ଅଭିନୀତୋ ସକ୍ଖିପୁଟ୍ଠୋ – ‘‘ଏହମ୍ଭୋ [ଏହି ଭୋ (ସ୍ୟା। କ।) ମ। ନି। ୧।୪୪୦; ଅ। ନି। ୩।୨୮], ପୁରିସ, ଯଂ ଜାନାସି ତଂ ୱଦେହୀ’’ତି, ସୋ ଅଜାନଂ ୱା ଆହ – ‘‘ଜାନାମୀ’’ତି, ଜାନଂ ୱା ଆହ – ‘‘ନ ଜାନାମୀ’’ତି, ଅପସ୍ସଂ ୱା ଆହ – ‘‘ପସ୍ସାମୀ’’ତି, ପସ୍ସଂ ୱା ଆହ – ‘‘ନ ପସ୍ସାମୀ’’ତି। ଇତି ଅତ୍ତହେତୁ ୱା ପରହେତୁ ୱା ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୁ ୱା ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସିତା ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଗୂଥଭାଣୀ’’।

୯୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁପ୍ଫଭାଣୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମୁସାୱାଦଂ ପହାଯ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ସଭଗ୍ଗତୋ ୱା ପରିସଗ୍ଗତୋ ୱା ଞାତିମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ପୂଗମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ରାଜକୁଲମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ଅଭିନୀତୋ ସକ୍ଖିପୁଟ୍ଠୋ – ‘‘ଏହମ୍ଭୋ, ପୁରିସ, ଯଂ ଜାନାସି ତଂ ୱଦେହୀ’’ତି, ସୋ ଅଜାନଂ ୱା ଆହ – ‘‘ନ ଜାନାମୀ’’ତି, ଜାନଂ ୱା ଆହ – ‘‘ଜାନାମୀ’’ତି, ଅପସ୍ସଂ ୱା ଆହ – ‘‘ନ ପସ୍ସାମୀ’’ତି, ପସ୍ସଂ ୱା ଆହ – ‘‘ପସ୍ସାମୀ’’ତି। ଇତି ଅତ୍ତହେତୁ ୱା ପରହେତୁ ୱା ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୁ ୱା ନ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସିତା ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପୁପ୍ଫଭାଣୀ’’।

୧୦୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମଧୁଭାଣୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା ପେମନିଯା ହଦଯଙ୍ଗମା ପୋରୀ ବହୁଜନକନ୍ତା ବହୁଜନମନାପା, ତଥାରୂପିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ମଧୁଭାଣୀ’’।

୧୦୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରୁକୂପମଚିତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାଯାସବହୁଲୋ, ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀଯତି [ପତିତ୍ଥୀଯତି (ସ୍ୟା। କ।) ଅ। ନି। ୩।୨୫], କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଦୁଟ୍ଠାରୁକୋ କଟ୍ଠେନ ୱା କଠଲାଯ [କଥଲାଯ (କ।), କଥଲେନ (ଅଟ୍ଠକଥା) ଅ। ନି। ୩।୨୫] ୱା ଘଟ୍ଟିତୋ ଭିଯ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାଯ ଆସୱଂ ଦେତି [ଅସ୍ସୱନୋତି (ସୀ।)], ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାଯାସବହୁଲୋ, ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀଯତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅରୁକୂପମଚିତ୍ତୋ’’।

୧୦୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିଜ୍ଜୂପମଚିତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ରତ୍ତନ୍ଧକାରତିମିସାଯ ୱିଜ୍ଜନ୍ତରିକାଯ ରୂପାନି ପସ୍ସେଯ୍ୟ, ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି , ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ୱିଜ୍ଜୂପମଚିତ୍ତୋ’’।

୧୦୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱଜିରୂପମଚିତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ୱଜିରସ୍ସ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ଅଭେଜ୍ଜଂ ମଣି ୱା ପାସାଣୋ ୱା, ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ୱଜିରୂପମଚିତ୍ତୋ’’।

୧୦୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନ୍ଧୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଥାରୂପଂ ଚକ୍ଖୁ ନ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅନଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଫାତିଂ କରେଯ୍ୟ; ତଥାରୂପମ୍ପିସ୍ସ ଚକ୍ଖୁ ନ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା କୁସଲାକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ହୀନପ୍ପଣୀତେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅନ୍ଧୋ’’।

୧୦୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏକଚକ୍ଖୁ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଥାରୂପଂ ଚକ୍ଖୁ ହୋତି , ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅନଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଫାତିଂ କରେଯ୍ୟ; ତଥାରୂପମ୍ପିସ୍ସ ଚକ୍ଖୁ ନ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା କୁସଲାକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ହୀନପ୍ପଣୀତେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଏକଚକ୍ଖୁ’’।

୧୦୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦ୍ୱିଚକ୍ଖୁ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଥାରୂପଂ ଚକ୍ଖୁ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅନଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଧିଗତଂ ୱା ଭୋଗଂ ଫାତିଂ କରେଯ୍ୟ; ତଥାରୂପମ୍ପିସ୍ସ ଚକ୍ଖୁ ହୋତି ଯଥାରୂପେନ ଚକ୍ଖୁନା କୁସଲାକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, ହୀନପ୍ପଣୀତେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ, କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେ ଧମ୍ମେ ଜାନେଯ୍ୟ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଦ୍ୱିଚକ୍ଖୁ’’।

୧୦୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅୱକୁଜ୍ଜପଞ୍ଞୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା [ଗତୋ (ସୀ।), ଗନ୍ତ୍ୱା (ସ୍ୟା।)] ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱଣାଯ [ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଯ (ସ୍ୟା।)]। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱ ଆଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି। ୱୁଟ୍ଠିତୋପି ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱ ଆଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ କୁମ୍ଭୋ ନିକ୍କୁଜ୍ଜୋ [ନିକୁଜ୍ଜୋ (ସ୍ୟା।) ଅ। ନି। ୩।୩୦] ତତ୍ର ଉଦକଂ ଆସିତ୍ତଂ ୱିୱଟ୍ଟତି, ନୋ ସଣ୍ଠାତି; ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱଣାଯ । ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱ ଆଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି। ୱୁଟ୍ଠିତୋପି ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱ ଆଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅୱକୁଜ୍ଜପଞ୍ଞୋ’’।

୧୦୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଚ୍ଛଙ୍ଗପଞ୍ଞୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱଣାଯ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି। ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଚ ଖୋ ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱ ଆଦିଂ ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝଂ ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନଂ ମନସି କରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ପୁରିସସ୍ସ ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେ ନାନାଖଜ୍ଜକାନି ଆକିଣ୍ଣାନି – ତିଲା ତଣ୍ଡୁଲା [ତିଲତଣ୍ଡୁଲା (କ।) ଅ। ନି। ୩।୩୦] ମୋଦକା ବଦରା। ସୋ ତମ୍ହା ଆସନା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତୋ ସତିସମ୍ମୋସା ପକିରେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱଣାଯ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି। ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଚ ଖୋ ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ନେୱ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ନ ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ନ ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଉଚ୍ଛଙ୍ଗପଞ୍ଞୋ’’।

୧୦୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱଣାଯ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାଯ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି। ୱୁଟ୍ଠିତୋପି ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାଯ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିଯୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ କୁମ୍ଭୋ ଉକ୍କୁଜ୍ଜୋ ତତ୍ର ଉଦକଂ ଆସିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠାତି, ନୋ ୱିୱଟ୍ଟତି; ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରାମଂ ଗନ୍ତା ହୋତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମସ୍ସୱଣାଯ। ତସ୍ସ

ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ତସ୍ସା କଥାୟ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିୟୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି। ୱୁଟ୍ଠିତୋପି ତମ୍ହା ଆସନା ତସ୍ସା କଥାୟ ଆଦିମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ମଜ୍ଝମ୍ପି ମନସି କରୋତି, ପରିୟୋସାନମ୍ପି ମନସି କରୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ’’।

୧୧୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମେସୁ ଚ ଭୱେସୁ ଚ ଅୱୀତରାଗୋ? ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋ – ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲା ‘‘କାମେସୁ ଚ ଭୱେସୁ ଚ ଅୱୀତରାଗା’’।

୧୧୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମେସୁ ୱୀତରାଗୋ, ଭୱେସୁ ଅୱୀତରାଗୋ? ଅନାଗାମୀ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କାମେସୁ ୱୀତରାଗୋ, ଭୱେସୁ ଅୱୀତରାଗୋ’’।

୧୧୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମେସୁ ଚ ଭୱେସୁ ଚ ୱୀତରାଗୋ? ଅରହା – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କାମେସୁ ଚ ଭୱେସୁ ଚ ୱୀତରାଗୋ’’।

୧୧୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାସାଣଲେଖୂପମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ଚିରଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି। ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ପାସାଣେ ଲେଖା ନ ଖିପ୍ପଂ ଲୁଜ୍ଜତି ୱାତେନ ୱା ଉଦକେନ ୱା, ଚିରଟ୍ଠିତିକା ହୋତି; ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ଚିରଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପାସାଣଲେଖୂପମୋ’’।

୧୧୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଥୱିଲେଖୂପମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ନ ଚିରଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି। ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ପଥୱିୟା [ପଠୱିୟା (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ଲେଖା ଖିପ୍ପଂ ଲୁଜ୍ଜତି ୱାତେନ ୱା ଉଦକେନ ୱା, ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକା ହୋତି; ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ନ ଚିରଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପଥୱିଲେଖୂପମୋ’’।

୧୧୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଦକଲେଖୂପମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଗାଳ୍ହେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଫରୁସେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଅମନାପେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ସଂସନ୍ଦତିମେୱ [… ଚେୱ (ସ୍ୟା।) ଅ। ନି। ୩।୧୩୩] ସନ୍ଧିୟତିମେୱ [… ଚେୱ (ସ୍ୟା।) ଅ। ନି। ୩।୧୩୩] ସମ୍ମୋଦତିମେୱ [… ଚେୱ (ସ୍ୟା।) ଅ। ନି। ୩।୧୩୩]। ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ଉଦକେ ଲେଖା ଖିପ୍ପଂ ଲୁଜ୍ଜତି, ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକା ହୋତି; ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଗାଳ୍ହେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଫରୁସେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଅମନାପେନପି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ସଂସନ୍ଦତିମେୱ ସନ୍ଧିୟତିମେୱ ସମ୍ମୋଦତିମେୱ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଉଦକଲେଖୂପମୋ’’।

୧୧୬। ତତ୍ଥ କତମେ ତୟୋ ପୋତ୍ଥକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ତୟୋ ପୋତ୍ଥକା – ନୱୋପି ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଚେୱ ହୋତି ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ ଚ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ ଚ, ମଜ୍ଝିମୋପି ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଚେୱ ହୋତି ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ ଚ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ ଚ, ଜିଣ୍ଣୋପି ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଚେୱ ହୋତି ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ ଚ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ ଚ। ଜିଣ୍ଣମ୍ପି ପୋତ୍ଥକଂ ଉକ୍ଖଲିପରିମଜ୍ଜନଂ ୱା କରୋନ୍ତି ସଙ୍କାରକୂଟେ ୱା ନଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତି। ଏୱମେୱଂ ତୟୋମେ ପୋତ୍ଥକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଭିକ୍ଖୂସୁ। କତମେ ତୟୋ? ନୱୋ ଚେପି ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ, ଇଦମସ୍ସ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ୟେ ଖୋ ପନସ୍ସ ସେୱନ୍ତି ଭଜନ୍ତି ପୟିରୁପାସନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ। ଇଦମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ୟେସଂ ଖୋ ପନ ସୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ , ତେସଂ ତଂ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ନ ମହାନିସଂସଂ। ଇଦମସ୍ସ ଅପ୍ପଗ୍ଘତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ପୋତ୍ଥକୋ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

ମଜ୍ଝିମୋ ଚେପି ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି…ପେ… ଥେରୋ ଚେପି ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ, ଇଦମସ୍ସ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ୟେ ଖୋ ପନସ୍ସ ସେୱନ୍ତି ଭଜନ୍ତି ପୟିରୁପାସନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ। ଇଦମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ପୋତ୍ଥକୋ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ୟେସଂ ଖୋ ପନ ସୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ, ତେସଂ ତଂ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ନ ମହାନିସଂସଂ। ଇଦମସ୍ସ ଅପ୍ପଗ୍ଘତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ପୋତ୍ଥକୋ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

ଏୱରୂପୋ ଚେ ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଭଣତି। ତମେନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତୁୟ୍ହଂ ବାଲସ୍ସ ଅବ୍ୟତ୍ତସ୍ସ ଭଣିତେନ, ତ୍ୱମ୍ପି ନାମ

ଭଣିତଙ୍ଗ ମଞ୍ଜୁସୀ’’ତି! ସୋ କୁପିତୋ ଅନତ୍ତମନୋ ତଥାରୂପିଂ ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେତି ଯଥାରୂପାୟ ୱାଚାୟ ସଙ୍ଘୋ ତଂ ଉକ୍ଖିପତି, ସଙ୍କାରକୂଟେୱ ନଂ ପୋହ୍ଟକଂ। ଇମେ ତୟୋ ପୋହ୍ଟକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଭିକ୍ଖୂସୁ।

୧୧୭। ତତ୍ଥ କତମେ ତୟୋ କାସିକୱତ୍ଥୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ତୀଣି କାସିକୱତ୍ଥାନି – ନୱମ୍ପି କାସିକୱତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଞ୍ଚେୱ ହୋତି ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଞ୍ଚ ମହଗ୍ଘଞ୍ଚ, ମଜ୍ଝିମମ୍ପି କାସିକୱତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଞ୍ଚେୱ ହୋତି ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଞ୍ଚ ମହଗ୍ଘଞ୍ଚ, ଜିଣ୍ଣମ୍ପି କାସିକୱତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଞ୍ଚେୱ ହୋତି ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଞ୍ଚ ମହଗ୍ଘଞ୍ଚ। ଜିଣ୍ଣମ୍ପି କାସିକୱତ୍ଥଂ ରତନପଲିୱେଠନଂ ୱା କରୋନ୍ତି ଗନ୍ଧକରଣ୍ଡକେ ୱା ନଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତି।

ଏୱମେୱଂ ତୟୋମେ କାସିକୱତ୍ଥୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଭିକ୍ଖୂସୁ। କତମେ ତୟୋ? ନୱୋ ଚେପି ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ , ଇଦମସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ତଂ କାସିକୱତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଯେ ଖୋ ପନସ୍ସ ସେୱନ୍ତି ଭଜନ୍ତି ପୟିରୁପାସନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟ। ଇଦମସ୍ସ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ତଂ କାସିକୱତ୍ଥଂ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଂ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଯେସଂ ଖୋ ପନ ସୋ [ଯେସଂ ଖୋ ପନ (ସବ୍ବତ୍ଥ) ଅ। ନି। ୩।୧୦୦] ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି [ପତିଗଣ୍ହାତି (ସୀ।) ରୂପସିଦ୍ଧିଟୀକାୟ ପନ ସମେତି] ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ, ତେସଂ ତଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ମହାନିସଂସଂ। ଇଦମସ୍ସ ମହଗ୍ଘତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ତଂ କାସିକୱତ୍ଥଂ ମହଗ୍ଘଂ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

ମଜ୍ଝିମୋ ଚେପି ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଥେରୋ ଚେପି ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ, ଇଦମସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ତଂ କାସିକୱତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଯେ ଖୋ ପନସ୍ସ ସେୱନ୍ତି ଭଜନ୍ତି ପୟିରୁପାସନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟ। ଇଦମସ୍ସ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ତଂ କାସିକୱତ୍ଥଂ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଂ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଯେସଂ ଖୋ ପନ ସୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ, ତେସଂ ତଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି ମହାନିସଂସଂ। ଇଦମସ୍ସ ମହଗ୍ଘତାୟ। ସେୟ୍ୟଥାପି ତଂ କାସିକୱତ୍ଥଂ ମହଗ୍ଘଂ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

ଏୱରୂପୋ ଚେ ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଭଣତି, ତମେନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘ଅପ୍ପସଦ୍ଦା ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ହୋଥ, ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନୟଞ୍ଚ ଭଣତୀ’’ତି। ତସ୍ସ ତଂ ୱଚନଂ ଆଧେୟ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଗନ୍ଧକରଣ୍ଡକେୱ ନଂ କାସିକୱତ୍ଥଂ। ଇମେ ତୟୋ କାସିକୱତ୍ଥୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଭିକ୍ଖୂସୁ।

୧୧୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁପ୍ପମେୟ୍ୟୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଦ୍ଧତୋ ହୋତି ଉନ୍ନଳୋ ଚପଲୋ ମୁଖରୋ ୱିକିଣ୍ଣୱାଚୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ଅସମ୍ପଜାନୋ ଅସମାହିତୋ ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ ପାକଟିନ୍ଦ୍ରିୟୋ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସୁପ୍ପମେୟ୍ୟୋ’’।

୧୧୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁପ୍ପମେୟ୍ୟୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁଦ୍ଧତୋ ହୋତି ଅନୁନ୍ନଳୋ ଅଚପଲୋ ଅମୁଖରୋ ଅୱିକିଣ୍ଣୱାଚୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି ସମ୍ପଜାନୋ ସମାହିତୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ସଂୱୁତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଦୁପ୍ପମେୟ୍ୟୋ’’।

୧୨୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ’’।

୧୨୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୀନୋ ହୋତି ସୀଲେନ ସମାଧିନା ପଞ୍ଞାୟ। ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁଦ୍ଦୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁକମ୍ପା।

୧୨୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦିସୋ ହୋତି ସୀଲେନ ସମାଧିନା ପଞ୍ଞାୟ। ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ‘‘ସୀଲସାମଞ୍ଞଗତାନଂ ସତଂ ସୀଲକଥା ଚ ନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ପୱତ୍ତିନୀ ଭୱିସ୍ସତି; ସମାଧିସାମଞ୍ଞଗତାନଂ ସତଂ ସମାଧିକଥା ଚ ନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ପୱତ୍ତିନୀ [ପୱତ୍ତନୀ (ସୀ।) ଅ। ନି। ୩।୨୬] ଭୱିସ୍ସତି; ପଞ୍ଞାସାମଞ୍ଞଗତାନଂ ସତଂ ପଞ୍ଞାକଥା ଚ ନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତି, ସା ଚ ନୋ ପୱତ୍ତିନୀ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

୧୨୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପୟିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଧିକୋ ହୋତି ସୀଲେନ

ସମାଧିନା ପଞ୍ଞାଯ। ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ''ଅପରିପୂରଂ ୱା ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେସ୍ସାମି, ପରିପୂରଂ ୱା ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମି; ଅପରିପୂରଂ ୱା ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେସ୍ସାମି, ପରିପୂରଂ ୱା ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମି; ଅପରିପୂରଂ ୱା ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେସ୍ସାମି, ପରିପୂରଂ ୱା ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁଗ୍ଗହେସ୍ସାମୀ''ତି। ତସ୍ମା ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

୧୨୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି ପାପଧମ୍ମୋ ଅସୁଚି ସଙ୍କସ୍ସରସମାଚାରୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକମ୍ମନ୍ତୋ ଅସ୍ସମଣୋ ସମଣପଟିଞ୍ଞୋ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଟିଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତୋପୂତି ଅୱସ୍ସୁତୋ କସମ୍ବୁଜାତୋ। ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? କିଞ୍ଚାପି ଏୱରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଥ ଖୋ ନଂ ପାପକୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି – ''ପାପମିତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପସହାଯୋ ପାପସମ୍ପୱଙ୍କୋ''ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଅହି ଗୂଥଗତୋ କିଞ୍ଚାପି ନ ଡଂସତି, ଅଥ ଖୋ ନଂ ମକ୍ଖେତି; ଏୱମେୱଂ କିଞ୍ଚାପି ଏୱରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଥ ଖୋ ନଂ ପାପକୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି – ''ପାପମିତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପସହାଯୋ ପାପସମ୍ପୱଙ୍କୋ''ତି! ତସ୍ମା ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜିଗୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

୧୨୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାଯାସବହୁଲୋ, ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ଯାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀଯତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଦୁଟ୍ଠାରୁକୋ କଟ୍ଠେନ ୱା କଠଲାଯ ୱା ଘଟ୍ଟିତୋ ଭିଯ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାଯ ଆସୱଂ ଦେତି, ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାଯାସବହୁଲୋ, ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ଯାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀଯତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ତିନ୍ଦୁକାଲାତଂ କଟ୍ଠେନ ୱା କଠଲାଯ ୱା ଘଟ୍ଟିତଂ ଭିଯ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାଯ ଚିଚ୍ଚିଟାଯତି ଚିଟିଚିଟାଯତି, ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାଯାସବହୁଲୋ, ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ଯାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀଯତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଗୂଥକୂପୋ କଟ୍ଠେନ ୱା କଠଲାଯ ୱା ଘଟ୍ଟିତୋ ଭିଯ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାଯ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ହୋତି, ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାଯାସବହୁଲୋ, ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ଯାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀଯତି, କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି; ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ''ଅକ୍କୋସେଯ୍ୟପି ମଂ ପରିଭାସେଯ୍ୟପି ମଂ ଅନତ୍ଥମ୍ପି ମେ କରେଯ୍ୟା''ତି! ତସ୍ମା ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ ନ ଭଜିତବ୍ବୋ ନ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

୧୨୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲୱା ହୋତି କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମୋ – ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? କିଞ୍ଚାପି ଏୱରୂପସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ଦିଟ୍ଠାନୁଗତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଥ ଖୋ ନଂ କଲ୍ଯାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି – ''କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ କଲ୍ଯାଣସହାଯୋ କଲ୍ଯାଣସମ୍ପୱଙ୍କୋ''ତି! ତସ୍ମା ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଭଜିତବ୍ବୋ ପଯିରୁପାସିତବ୍ବୋ।

୧୨୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରୀ, ସମାଧିସ୍ମିଂ ମତ୍ତସୋ କାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ? ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋ – ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲା ସୀଲେସୁ ପରିପୂରକାରିନୋ, ସମାଧିସ୍ମିଂ ମତ୍ତସୋ କାରିନୋ, ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରିନୋ।

୧୨୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲେସୁ ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ସମାଧିସ୍ମିଞ୍ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ? ଅନାଗାମୀ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲେସୁ ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ସମାଧିସ୍ମିଞ୍ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ କାରୀ।

୧୨୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲେସୁ ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ସମାଧିସ୍ମିଞ୍ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ଚ ପରିପୂରକାରୀ? ଅରହା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲେସୁ ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ସମାଧିସ୍ମିଞ୍ଚ ପରିପୂରକାରୀ, ପଞ୍ଞାଯ ଚ ପରିପୂରକାରୀ।

୧୩୦। ତତ୍ଥ କତମେ ତଯୋ ସତ୍ଥାରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା କାମାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି [ପଞ୍ଞାପେତି (ସୀ। ସ୍ୟା।)], ନ ରୂପାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ନ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି। ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା କାମାନଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ରୂପାନଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ନ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି। ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା କାମାନଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ରୂପାନଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ୱେଦନାନଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି।

ତତ୍ର ଯ୍ୱାୟଂ ସତ୍ଥା କାମାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ନ ରୂପାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ନ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ରୂପାୱଚରସମାପତ୍ତିଯା ଲାଭୀ ସତ୍ଥା ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତ୍ର ଯ୍ୱାୟଂ ସତ୍ଥା କାମାନଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ରୂପାନଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ନ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ଅରୂପାୱଚରସମାପତ୍ତିଯା ଲାଭୀ ସତ୍ଥା ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତ୍ର ଯ୍ୱାୟଂ ସତ୍ଥା କାମାନଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ରୂପାନଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ୱେଦନାନଞ୍ଚ ପରିଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞପେତି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ସତ୍ଥା ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇମେ ତଯୋ ସତ୍ଥାରୋ।

୧୩୧। ତତ୍ଥ କତମେ ଅପରେପି ତଯୋ ସତ୍ଥାରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ପଞ୍ଞପେତି, ଅଭିସମ୍ପରାଯଞ୍ଚ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ପଞ୍ଞପେତି। ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ପଞ୍ଞପେତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯଂ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ପଞ୍ଞପେତି। ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ନ ପଞ୍ଞପେତି, ଅଭିସମ୍ପରାଯଞ୍ଚ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ନ ପଞ୍ଞପେତି।

ତତ୍ର ଯ୍ୱାୟଂ ସତ୍ଥା ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ପଞ୍ଞପେତି, ଅଭିସମ୍ପରାଯଞ୍ଚ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ପଞ୍ଞପେତି, ସସ୍ସତୱାଦୋ ସତ୍ଥା ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତ୍ର ଯ୍ୱାୟଂ ସତ୍ଥା ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ପଞ୍ଞପେତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯଂ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ପଞ୍ଞପେତି, ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୋ ସତ୍ଥା ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତ୍ର ଯ୍ୱାୟଂ ସତ୍ଥା ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ନ ପଞ୍ଞପେତି, ଅଭିସମ୍ପରାଯଞ୍ଚ ଅତ୍ତାନଂ ସଚ୍ଚତୋ ଥେତତୋ ନ ପଞ୍ଞପେତି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ସତ୍ଥା ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇମେ ଅପରେପି ତଯୋ ସତ୍ଥାରୋ।

ତିକନିଦ୍ଦେସୋ।

୪। ଚତୁକ୍କପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି

୧୩୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସପ୍ପୁରିସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋତି, ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାଯୀ ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅସପ୍ପୁରିସୋ’’।

୧୩୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସପ୍ପୁରିସେନ ଅସପ୍ପୁରିସତରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନା ଚ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତେ ସମାଦପେତି , ଅତ୍ତନା ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ମୁସାୱାଦେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାଯୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନେ ସମାଦପେତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅସପ୍ପୁରିସେନ ଅସପ୍ପୁରିସତରୋ’’।

୧୩୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସପ୍ପୁରିସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି , ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସପ୍ପୁରିସୋ’’।

୧୩୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସପ୍ପୁରିସେନ ସପ୍ପୁରିସତରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନା ଚ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ୱେରମଣିଯା ସମାଦପେତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସପ୍ପୁରିସେନ ସପ୍ପୁରିସତରୋ’’।

୧୩୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋତି, ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି, ପିସୁଣୱାଚୋ [ପିସୁଣାୱାଚୋ] ହୋତି, ଫରୁସୱାଚୋ [ଫରୁସାୱାଚୋ (ସୀ।) ଦୀ। ନି। ୩।୧୧୫] ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ହୋତି, ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି [ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ (କ।)] ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପାପୋ’’।

୧୩୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପେନ ପାପତରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନା ଚ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ମୁସାୱାଦେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ପିସୁଣୱାଚୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ଫରୁସୱାଚୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ଅଭିଜ୍ଝାୟ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ବ୍ଯାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ବ୍ଯାପାଦେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ହୋତି ପରଞ୍ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟା ସମାଦପେତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପାପେନ ପାପତରୋ’’।

୧୩୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଲ୍ଯାଣୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି , କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ଅବ୍ଯାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି [ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀ (କ।)] ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କଲ୍ଯାଣୋ’’।

୧୩୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଲ୍ଯାଣେନ କଲ୍ଯାଣତରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନା ଚ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ଅନଭିଜ୍ଝାୟ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ଅବ୍ଯାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ଅବ୍ଯାପାଦେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତି ପରଞ୍ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ସମାଦପେତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କଲ୍ଯାଣେନ କଲ୍ଯାଣତରୋ’’।

୧୪୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ ହୋତି…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପାପଧମ୍ମୋ’’।

୧୪୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପଧମ୍ମେନ ପାପଧମ୍ମତରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନା ଚ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତେ ସମାଦପେତି, ଅତ୍ତନା ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ସମାଦପେତି…ପେ… ଅତ୍ତନା ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ହୋତି ପରଞ୍ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟା ସମାଦପେତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପାପଧମ୍ମେନ ପାପଧମ୍ମତରୋ’’।

୧୪୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି…ପେ… ସମାଦିଟ୍ଠି ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମୋ’’।

୧୪୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମେନ କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମତରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନା ଚ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ପରଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି…ପେ… ଅତ୍ତନା ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତି ପରଞ୍ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ସମାଦପେତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମେନ କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମତରୋ’’।

୧୪୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସାୱଜ୍ଜୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସାୱଜ୍ଜେନ କାୟକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସାୱଜ୍ଜେନ ୱଚୀକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସାୱଜ୍ଜେନ ମନୋକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସାୱଜ୍ଜୋ’’।

୧୪୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱଜ୍ଜବହୁଲୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସାୱଜ୍ଜେନ ବହୁଲଂ କାୟକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅପ୍ପଂ ଅନୱଜ୍ଜେନ, ସାୱଜ୍ଜେନ ବହୁଲଂ ୱଚୀକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅପ୍ପଂ ଅନୱଜ୍ଜେନ, ସାୱଜ୍ଜେନ ବହୁଲଂ ମନୋକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅପ୍ପଂ ଅନୱଜ୍ଜେନ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ୱଜ୍ଜବହୁଲୋ’’।

୧୪୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପୱଜ୍ଜୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୱଜ୍ଜେନ ବହୁଲଂ କାୟକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅପ୍ପଂ ସାୱଜ୍ଜେନ,

ଅନଓଜ୍ଜେନ ବହୁଲଂ ଓଚୀକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅପ୍ପଂ ସାଓଜ୍ଜେନ, ଅନଓଜ୍ଜେନ ବହୁଲଂ ମନୋକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅପ୍ପଂ ସାଓଜ୍ଜେନ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅପ୍ପଓଜ୍ଜୋ’’।

୧୪୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନଓଜ୍ଜୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନଓଜ୍ଜେନ କାଯକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅନଓଜ୍ଜେନ ଓଚୀକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅନଓଜ୍ଜେନ ମନୋକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅନଓଜ୍ଜୋ’’।

୧୪୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସହ ଉଦାହଟୱେଲାଯ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ’’।

୧୪୯। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥେ ୱିଭଜିଯମାନେ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ’’।

୧୫୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେଯ୍ୟୋ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସତୋ ପରିପୁଚ୍ଛତୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପଯିରୁପାସତୋ ଏୱଂ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ନେଯ୍ୟୋ’’।

୧୫୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଦପରମୋ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁମ୍ପି ସୁଣତୋ ବହୁମ୍ପି ଭଣତୋ ବହୁମ୍ପି ଧାରଯତୋ ବହୁମ୍ପି ୱାଚଯତୋ ନ ତାଯ ଜାତିଯା ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପଦପରମୋ’’।

୧୫୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ [ଯୁତ୍ତପଟିଭାଣୋ (ସ୍ୟା।) ଅ। ନି। ୪।୧୩୨] ନୋ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଯୁତ୍ତଂ ୱଦତି ନୋ ସୀଘଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ନୋ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ’’।

୧୫୩। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ନୋ ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ସୀଘଂ ୱଦତି ନୋ ଯୁତ୍ତଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ନୋ ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ’’।

୧୫୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ଚ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ଚ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଯୁତ୍ତଞ୍ଚ ୱଦତି ସୀଘଞ୍ଚ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ଚ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ଚ’’।

୧୫୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ନୋ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ନେୱ ଯୁତ୍ତଂ ୱଦତି ନୋ ସୀଘଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ନେୱ ଯୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ ନୋ ମୁତ୍ତପ୍ପଟିଭାନୋ’’।

୧୫୬। ତତ୍ଥ କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମକଥିକା ପୁଗ୍ଗଲା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଅପ୍ପଞ୍ଚ ଭାସତି ଅସହିତଞ୍ଚ, ପରିସା ଚସ୍ସ ନ କୁସଲା ହୋତି ସହିତାସହିତସ୍ସ। ଏୱରୂପୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଏୱରୂପାଯ ପରିସାଯ ଧମ୍ମକଥିକୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଅପ୍ପଞ୍ଚ ଭାସତି ସହିତଞ୍ଚ, ପରିସା ଚସ୍ସ କୁସଲା ହୋତି ସହିତାସହିତସ୍ସ। ଏୱରୂପୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଏୱରୂପାଯ ପରିସାଯ ଧମ୍ମକଥିକୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ବହୁଞ୍ଚ ଭାସତି ଅସହିତଞ୍ଚ, ପରିସା ଚସ୍ସ ନ କୁସଲା ହୋତି ସହିତାସହିତସ୍ସ। ଏୱରୂପୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଏୱରୂପାଯ ପରିସାଯ ଧମ୍ମକଥିକୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

ଇଧ ପନେକଚ୍ଚୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ବହୁଞ୍ଚ ଭାସତି ସହିତଞ୍ଚ, ପରିସା ଚସ୍ସ କୁସଲା ହୋତି ସହିତାସହିତସ୍ସ। ଏୱରୂପୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ଏୱରୂପାଯ ପରିସାଯ ଧମ୍ମକଥିକୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ‘‘ଧମ୍ମକଥିକା ପୁଗ୍ଗଲା’’।

୧୫୭। ତତ୍ଥ କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ୱଲାହକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ଚତ୍ତାରୋ ୱଲାହକା – ଗଜ୍ଜିତା ନୋ ୱସ୍ସିତା, ୱସ୍ସିତା ନୋ ଗଜ୍ଜିତା, ଗଜ୍ଜିତା ଚ ୱସ୍ସିତା ଚ, ନେୱ ଗଜ୍ଜିତା ନୋ ୱସ୍ସିତା। ଏୱମେୱଂ ଚତ୍ତାରୋମେ ୱଲାହକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ? ଗଜ୍ଜିତା ନୋ

ଓସ୍ସିତା, ଓସ୍ସିତା ନୋ ଗଜ୍ଜିତା, ଗଜ୍ଜିତା ଚ ଓସ୍ସିତା ଚ, ନେଓ ଗଜ୍ଜିତା ନୋ ଓସ୍ସିତା।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗଜ୍ଜିତା ହୋତି ନୋ ଓସ୍ସିତା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭାସିତା ହୋତି, ନୋ କତ୍ତା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗଜ୍ଜିତା ହୋତି, ନୋ ଓସ୍ସିତା। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ୱଲାହକୋ ଗଜ୍ଜିତା ନୋ ଓସ୍ସିତା, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଓସ୍ସିତା ହୋତି ନୋ ଗଜ୍ଜିତା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କତ୍ତା ହୋତି, ନୋ ଭାସିତା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଓସ୍ସିତା ହୋତି ନୋ ଗଜ୍ଜିତା। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ୱଲାହକୋ ଓସ୍ସିତା ନୋ ଗଜ୍ଜିତା, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗଜ୍ଜିତା ଚ ହୋତି ଓସ୍ସିତା ଚ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭାସିତା ଚ ହୋତି, କତ୍ତା ଚ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗଜ୍ଜିତା ଚ ହୋତି ଓସ୍ସିତା ଚ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ୱଲାହକୋ ଗଜ୍ଜିତା ଚ ଓସ୍ସିତା ଚ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେଓ ଗଜ୍ଜିତା ହୋତି ନୋ ଓସ୍ସିତା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେଓ ଭାସିତା ହୋତି ନୋ କତ୍ତା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେଓ ଗଜ୍ଜିତା ହୋତି ନୋ ଓସ୍ସିତା। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ୱଲାହକୋ ନେଓ ଗଜ୍ଜିତା ନୋ ଓସ୍ସିତା, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ୱଲାହକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୧୫୮। ତତ୍ଥ କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ମୂସିକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ଚତସ୍ସୋ ମୂସିକା – ଗାଧଂ କତ୍ତା ନୋ ୱସିତା, ୱସିତା ନୋ ଗାଧଂ କତ୍ତା, ଗାଧଂ କତ୍ତା ଚ ୱସିତା ଚ, ନେଓ ଗାଧଂ କତ୍ତା ନୋ ୱସିତା। ଏୱମେୱଂ ଚତ୍ତାରୋମେ ମୂସିକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଗାଧଂ କତ୍ତା ନୋ ୱସିତା, ୱସିତା ନୋ ଗାଧଂ କତ୍ତା, ଗାଧଂ କତ୍ତା ଚ ୱସିତା ଚ, ନେଓ ଗାଧଂ କତ୍ତା ନୋ ୱସିତା।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗାଧଂ କତ୍ତା ହୋତି ନୋ ୱସିତା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣାତି – ସୁତ୍ତଂ ଗେୟ୍ୟଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ଗାଥଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ। ସୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ''ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ''ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗାଧଂ କତ୍ତା ହୋତି ନୋ ୱସିତା। ସେୟ୍ୟଥାପି ସା ମୂସିକା ଗାଧଂ କତ୍ତା ନୋ ୱସିତା, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱସିତା ହୋତି ନୋ ଗାଧଂ କତ୍ତା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମଂ ନ ପରିୟାପୁଣାତି – ସୁତ୍ତଂ ଗେୟ୍ୟଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ଗାଥଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ। ସୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ''ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ''ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱସିତା ହୋତି ନୋ ଗାଧଂ କତ୍ତା। ସେୟ୍ୟଥାପି ସା ମୂସିକା ୱସିତା ନୋ ଗାଧଂ କତ୍ତା, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗାଧଂ କତ୍ତା ଚ ହୋତି ୱସିତା ଚ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣାତି – ସୁତ୍ତଂ ଗେୟ୍ୟଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ଗାଥଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ। ସୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ''ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ''ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗାଧଂ କତ୍ତା ଚ ହୋତି ୱସିତା ଚ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସା ମୂସିକା ଗାଧଂ କତ୍ତା ଚ ୱସିତା ଚ, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେଓ ଗାଧଂ କତ୍ତା ହୋତି ନୋ ୱସିତା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମଂ ନ ପରିୟାପୁଣାତି – ସୁତ୍ତଂ ଗେୟ୍ୟଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ଗାଥଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ। ସୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ''ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ''ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେଓ ଗାଧଂ କତ୍ତା ହୋତି ନୋ ୱସିତା। ସେୟ୍ୟଥାପି ସା ମୂସିକା ନେଓ ଗାଧଂ କତ୍ତା ନୋ ୱସିତା, ତଥୂପମୋ ଅୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ମୂସିକୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୧୫୯। ତତ୍ଥ କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅମ୍ବୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ଚତ୍ତାରି ଅମ୍ବାନି – ଆମଂ ପକ୍କୱଣ୍ଣି [ପକ୍କୱଣ୍ଣୀ], ପକ୍କଂ ଆମୱଣ୍ଣି [ଆମୱଣ୍ଣୀ (ସ୍ୟା। କ।) ଅ। ନି।

୪।୧୦୫], ଆମଂ ଆମୱଣ୍ଣି, ପକ୍କଂ ପକ୍କୱଣ୍ଣି। ଏୱମେୱଂ ଚତ୍ତାରୋମେ ଅମ୍ବୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଆମୋ ପକ୍କୱଣ୍ଣୀ, ପକ୍କୋ ଆମୱଣ୍ଣୀ, ଆମୋ ଆମୱଣ୍ଣୀ, ପକ୍କୋ ପକ୍କୱଣ୍ଣୀ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆମୋ ହୋତି ପକ୍କୱଣ୍ଣୀ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ [ସମ୍ମିଞ୍ଜିତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆମୋ ହୋତି ପକ୍କୱଣ୍ଣୀ। ସେଯ୍ୟଥାପି ତଂ ଅମ୍ବଂ ଆମଂ ପକ୍କୱଣ୍ଣି, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପକ୍କୋ ହୋତି ଆମୱଣ୍ଣୀ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପକ୍କୋ ହୋତି ଆମୱଣ୍ଣୀ। ସେଯ୍ୟଥାପି ତଂ ଅମ୍ବଂ ପକ୍କଂ ଆମୱଣ୍ଣି, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆମୋ ହୋତି ଆମୱଣ୍ଣୀ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି…ପେ… ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆମୋ ହୋତି ଆମୱଣ୍ଣୀ। ସେଯ୍ୟଥାପି ତଂ ଅମ୍ବଂ ଆମଂ ଆମୱଣ୍ଣି, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପକ୍କୋ ହୋତି ପକ୍କୱଣ୍ଣୀ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ । ସୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି …ପେ… ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପକ୍କୋ ହୋତି ପକ୍କୱଣ୍ଣୀ। ସେଯ୍ୟଥାପି ତଂ ଅମ୍ବଂ ପକ୍କଂ ପକ୍କୱଣ୍ଣି, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅମ୍ବୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୧୬୦। ତତ୍ଥ କତମେ ଚତ୍ତାରୋ କୁମ୍ଭୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ଚତ୍ତାରୋ କୁମ୍ଭା – ତୁଚ୍ଛୋ ପିହିତୋ, ପୂରୋ ୱିୱଟୋ, ତୁଚ୍ଛୋ ୱିୱଟୋ, ପୂରୋ ପିହିତୋ। ଏୱମେୱଂ ଚତ୍ତାରୋମେ କୁମ୍ଭୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ତୁଚ୍ଛୋ ପିହିତୋ, ପୂରୋ ୱିୱଟୋ, ତୁଚ୍ଛୋ ୱିୱଟୋ, ପୂରୋ ପିହିତୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତୁଚ୍ଛୋ ହୋତି ପିହିତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି…ପେ… ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତୁଚ୍ଛୋ ହୋତି ପିହିତୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ କୁମ୍ଭୋ ତୁଚ୍ଛୋ ପିହିତୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୂରୋ ହୋତି ୱିୱଟୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୂରୋ ହୋତି ୱିୱଟୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ କୁମ୍ଭୋ ପୂରୋ ୱିୱଟୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତୁଚ୍ଛୋ ହୋତି ୱିୱଟୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି…ପେ… ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତୁଚ୍ଛୋ ହୋତି ୱିୱଟୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ କୁମ୍ଭୋ ତୁଚ୍ଛୋ ୱିୱଟୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୂରୋ ହୋତି ପିହିତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୂରୋ ହୋତି ପିହିତୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ କୁମ୍ଭୋ ପୂରୋ ପିହିତୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ କୁମ୍ଭୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୧୬୧। ତତ୍ଥ କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ଉଦକରହଦୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ଚତ୍ତାରୋ ଉଦକରହଦା – ଉତ୍ତାନୋ ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ, ଗମ୍ଭୀରୋ ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ, ଉତ୍ତାନୋ ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ, ଗମ୍ଭୀରୋ ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ। ଏୱମେୱଂ ଚତ୍ତାରୋମେ ଉଦକରହଦୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଉତ୍ତାନୋ ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ, ଗମ୍ଭୀରୋ ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ, ଉତ୍ତାନୋ ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ, ଗମ୍ଭୀରୋ ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉତ୍ତାନୋ ହୋତି ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି…ପେ… ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉତ୍ତାନୋ ହୋତି ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ଉଦକରହଦୋ ଉତ୍ତାନୋ ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ହୋତି ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ହୋତି ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ଉଦକରହଦୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉତ୍ତାନୋ ହୋତି ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି…ପେ… ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉତ୍ତାନୋ ହୋତି ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ଉଦକରହଦୋ ଉତ୍ତାନୋ ଉତ୍ତାନୋଭାସୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ହୋତି ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପାସାଦିକଂ ହୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ଆଲୋକିତଂ ୱିଲୋକିତଂ ସମିଞ୍ଜିତଂ ପସାରିତଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣଂ। ସୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ହୋତି ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ଉଦକରହଦୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଗମ୍ଭୀରୋଭାସୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଉଦକରହଦୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୧୬୨। ତତ୍ଥ କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ବଲୀବଦ୍ଦୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ଚତ୍ତାରୋ ବଲୀବଦ୍ଦା [ବଲିବଦ୍ଦା (ସ୍ୟା।)] – ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ [ସଗୱଚଣ୍ଡୋ (କ। ସୀ।) ଅ। ନି। ୪।୧୦୮] ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ, ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ ନୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ, ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ଚ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ ଚ, ନେୱ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ। ଏୱମେୱଂ ଚତ୍ତାରୋମେ ବଲୀବଦ୍ଦୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ, ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ ନୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ, ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ଚ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ ଚ, ନେୱ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ହୋତି ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକପରିସଂ ଉବ୍ବେଜିତା ହୋତି, ନୋ ପରପରିସଂ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ହୋତି ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ ହୋତି ନୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରପରିସଂ ଉବ୍ବେଜିତା ହୋତି, ନୋ ସକପରିସଂ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ ହୋତି ନୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ ନୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ଚ ହୋତି ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ ଚ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକପରିସଞ୍ଚ ଉବ୍ବେଜିତା ହୋତି, ପରପରିସଞ୍ଚ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ଚ ହୋତି ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ଚ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ ଚ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ହୋତି ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ସକପରିସଂ ଉବ୍ବେଜିତା ହୋତି ନୋ

ପରପରିସଂ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ହୋତି ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ବଲୀବଦ୍ଦୋ ନେୱ ସକଗୱଚଣ୍ଡୋ ନୋ ପରଗୱଚଣ୍ଡୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ବଲୀବଦ୍ଦୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୧୬୩। ତତ୍ଥ କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସା [ଆସିୱିସା (ସ୍ୟା।)] – ଆଗତୱିସୋ ନୋ ଘୋରୱିସୋ, ଘୋରୱିସୋ ନୋ ଆଗତୱିସୋ, ଆଗତୱିସୋ ଚ ଘୋରୱିସୋ ଚ, ନେୱ ଆଗତୱିସୋ ନୋ ଘୋରୱିସୋ। ଏୱମେୱଂ ଚତ୍ତାରୋମେ ଆସୀୱିସୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଆଗତୱିସୋ ନୋ ଘୋରୱିସୋ, ଘୋରୱିସୋ ନୋ ଆଗତୱିସୋ, ଆଗତୱିସୋ ଚ ଘୋରୱିସୋ ଚ, ନେୱ ଆଗତୱିସୋ ନୋ ଘୋରୱିସୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଗତୱିସୋ ହୋତି ନୋ ଘୋରୱିସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ନ ଚିରଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଗତୱିସୋ ହୋତି, ନୋ ଘୋରୱିସୋ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ଆସୀୱିସୋ ଆଗତୱିସୋ ନୋ ଘୋରୱିସୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଘୋରୱିସୋ ହୋତି ନୋ ଆଗତୱିସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନହେୱ ଖୋ [ନେୱ ଖୋ (ସୀ।) ଅ। ନି। ୪।୧୧୦] ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ଚିରଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଘୋରୱିସୋ ହୋତି, ନୋ ଆଗତୱିସୋ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ଆସୀୱିସୋ ଘୋରୱିସୋ ନୋ ଆଗତୱିସୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଗତୱିସୋ ଚ ହୋତି ଘୋରୱିସୋ ଚ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ଚିରଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଗତୱିସୋ ଚ ହୋତି ଘୋରୱିସୋ ଚ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ଆସୀୱିସୋ ଆଗତୱିସୋ ଚ ଘୋରୱିସୋ ଚ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଆଗତୱିସୋ ହୋତି ନୋ ଘୋରୱିସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନହେୱ ଖୋ ଅଭିଣ୍ହଂ କୁଜ୍ଝତି। ସୋ ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ କୋଧୋ ନ ଚିରଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁସେତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଆଗତୱିସୋ ହୋତି ନୋ ଘୋରୱିସୋ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସୋ ଆସୀୱିସୋ ନେୱ ଆଗତୱିସୋ ନୋ ଘୋରୱିସୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୀୱିସୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୧୬୪। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନାନଂ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନାନଂ ତିତ୍ଥିଯାନଂ ତିତ୍ଥିଯସାୱକାନଂ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି – ''ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା'' ଇତିପି, ''ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା'' ଇତିପୀତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନାନଂ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନାନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ବୁଦ୍ଧସାୱକାନଂ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି – ''ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନା'' ଇତିପି, ''ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା'' ଇତିପୀତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ଅପ୍ପସାଦନୀଯେ ଠାନେ ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁପ୍ପଟିପଦାଯ ମିଚ୍ଛାପଟିପଦାଯ ପସାଦଂ ଜନେତି – ''ସୁପ୍ପଟିପଦା'' ଇତିପି , ''ସମ୍ମାପଟିପଦା'' ଇତିପୀତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ଅପ୍ପସାଦନୀଯେ ଠାନେ ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ପସାଦନୀଯେ ଠାନେ ଅପ୍ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁପ୍ପଟିପଦାଯ ସମ୍ମାପଟିପଦାଯ ଅପ୍ପସାଦଂ ଜନେତି – ''ଦୁପ୍ପଟିପଦା'' ଇତିପି, ''ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା'' ଇତିପୀତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନନୁୱିଚ୍ଚ ଅପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ପସାଦନୀଯେ ଠାନେ ଅପ୍ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି।

୧୬୫। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନାନଂ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନାନଂ ତିତ୍ଥିଯାନଂ ତିତ୍ଥିଯସାୱକାନଂ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି – ''ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନା'' ଇତିପି, ''ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା'' ଇତିପୀତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିୟୋଗାହେତ୍ୱା ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିଯୋଗାହେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନାନଂ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନାନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ବୁଦ୍ଧସାୱକାନଂ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି – ‘‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନା’’ ଇତିପି, ‘‘ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା’’ ଇତିପୀତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିଯୋଗାହେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିଯୋଗାହେତ୍ୱା ଅପ୍ପସାଦନୀଯେ ଠାନେ ଅପ୍ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁପ୍ପଟିପଦାଯ ମିଚ୍ଛାପଟିପଦାଯ ଅପ୍ପସାଦଂ ଜନେତି – ‘‘ଦୁପ୍ପଟିପଦା’’ ଇତିପି, ‘‘ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା’’ ଇତିପୀତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିଯୋଗାହେତ୍ୱା ଅପ୍ପସାଦନୀଯେ ଠାନେ ଅପ୍ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିଯୋଗାହେତ୍ୱା ପସାଦନୀଯେ ଠାନେ ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁପ୍ପଟିପଦାଯ ସମ୍ମାପଟିପଦାଯ ପସାଦଂ ଜନେତି – ‘‘ସୁପ୍ପଟିପଦା’’ ଇତିପି, ‘‘ସମ୍ମାପଟିପଦା’’ ଇତିପୀତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁୱିଚ୍ଚ ପରିଯୋଗାହେତ୍ୱା ପସାଦନୀଯେ ଠାନେ ପସାଦଂ ଉପଦଂସିତା ହୋତି।

୧୬୬। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ନୋ ଚ ଖୋ ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱଣ୍ଣୋପି ସଂୱିଜ୍ଜତି ଅୱଣ୍ଣୋପି ସଂୱିଜ୍ଜତି । ଯୋ ତତ୍ଥ ଅୱଣ୍ଣୋ ତଂ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ଯୋ ତତ୍ଥ ୱଣ୍ଣୋ ତଂ ନ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ନୋ ଚ ଖୋ ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ନୋ ଚ ଖୋ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱଣ୍ଣୋପି ସଂୱିଜ୍ଜତି ଅୱଣ୍ଣୋପି ସଂୱିଜ୍ଜତି । ଯୋ ତତ୍ଥ ୱଣ୍ଣୋ ତଂ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ଯୋ ତତ୍ଥ ଅୱଣ୍ଣୋ ତଂ ନ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ନୋ ଚ ଖୋ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଚ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱଣ୍ଣୋପି ସଂୱିଜ୍ଜତି ଅୱଣ୍ଣୋପି ସଂୱିଜ୍ଜତି। ଯୋ ତତ୍ଥ ଅୱଣ୍ଣୋ ତଂ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ଯୋପି ତତ୍ଥ ୱଣ୍ଣୋ ତମ୍ପି ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ। ତତ୍ର କାଲଞ୍ଞୂ ହୋତି ତସ୍ସ ପଞ୍ହସ୍ସ ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଚ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ନୋପି ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱଣ୍ଣୋପି ସଂୱିଜ୍ଜତି ଅୱଣ୍ଣୋପି ସଂୱିଜ୍ଜତି। ଯୋ ତତ୍ଥ ଅୱଣ୍ଣୋ ତଂ ନ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ଯୋପି ତତ୍ଥ ୱଣ୍ଣୋ ତମ୍ପି ନ ଭଣତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ। ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଅୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ, ନୋପି ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତା ହୋତି ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ କାଲେନ।

୧୬୭। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ ନୋ ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱୀ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉଟ୍ଠହତୋ ଘଟତୋ ୱାଯମତୋ ଆଜୀୱୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତତି, ନୋ ପୁଞ୍ଞତୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ, ନୋ ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱୀ’’।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱୀ ନୋ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ? ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀ ଦେୱେ [ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତିଦେୱେ (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ଉପାଦାଯ ତଦୁପରି ଦେୱା ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱିନୋ ନ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱିନୋ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ ଚ ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱୀ ଚ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉଟ୍ଠହତୋ ଘଟତୋ ୱାଯମତୋ ଆଜୀୱୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତତି ପୁଞ୍ଞତୋ ଚ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ ଚ ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱୀ ଚ’’।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱୀ ନୋ ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱୀ? ନେରଯିକା ନେୱ ଉଟ୍ଠାନଫଲୂପଜୀୱିନୋ ନୋ ପୁଞ୍ଞଫଲୂପଜୀୱିନୋ।

୧୬୮। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ହୋତି ତମପରାୟଣୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୀଚେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ ହୋତି – ଚଣ୍ଡାଲକୁଲେ ୱା ନେସାଦକୁଲେ ୱା ୱେନକୁଲେ [ୱେଣକୁଲେ (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ୱା ରଥକାରକୁଲେ ୱା ପୁକ୍କୁସକୁଲେ ୱା ଦଲିଦ୍ଦେ [ଦଳିଦ୍ଦେ (ସୀ।) ପସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାୟେ] ଅପ୍ପନ୍ନପାନଭୋଜନେ କସିରୱୁତ୍ତିକେ, ଯତ୍ଥ କସିରେନ ଘାସଚ୍ଛାଦୋ ଲବ୍ଭତି। ସୋ ଚ ହୋତି ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଦୁଦ୍ଦସିକୋ ଓକୋଟିମକୋ ବହ୍ୱାବାଧୋ କାଣୋ ୱା କୁଣୀ ୱା ଖଞ୍ଜୋ ୱା ପକ୍ଖହତୋ ୱା, ନ ଲାଭୀ ଅନ୍ନସ୍ସ ପାନସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ଯାନସ୍ସ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନସ୍ସ ସେଯ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟସ୍ସ। ସୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ସୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ହୋତି ତମପରାୟଣୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ହୋତି ଜୋତିପରାୟଣୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୀଚେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ ହୋତି – ଚଣ୍ଡାଲକୁଲେ ୱା ନେସାଦକୁଲେ ୱା ୱେନକୁଲେ ୱା ରଥକାରକୁଲେ ୱା ପୁକ୍କୁସକୁଲେ ୱା ଦଲିଦ୍ଦେ ଅପ୍ପନ୍ନପାନଭୋଜନେ କସିରୱୁତ୍ତିକେ, ଯତ୍ଥ କସିରେନ ଘାସଚ୍ଛାଦୋ ଲବ୍ଭତି। ସୋ ଚ ହୋତି ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଦୁଦ୍ଦସିକୋ ଓକୋଟିମକୋ ବହ୍ୱାବାଧୋ କାଣୋ ୱା କୁଣୀ ୱା ଖଞ୍ଜୋ ୱା ପକ୍ଖହତୋ ୱା, ନ ଲାଭୀ ଅନ୍ନସ୍ସ ପାନସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ଯାନସ୍ସ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନସ୍ସ ସେଯ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟସ୍ସ। ସୋ କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାୟ ସୁଚରିତଂ ଚରତି , ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ସୋ କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ୱାଚାୟ ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ହୋତି ଜୋତିପରାୟଣୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ହୋତି ତମପରାୟଣୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଚ୍ଚେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ ହୋତି – ଖତ୍ତିୟମହାସାଲକୁଲେ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ୱା ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ୱା ଅଡ୍ଢେ ମହଦ୍ଧନେ ମହାଭୋଗେ ପହୂତଜାତରୂପରଜତେ ପହୂତୱିତ୍ତୂପକରଣେ ପହୂତଧନଧଞ୍ଞେ। ସୋ ଚ ହୋତି ଅଭିରୂପୋ ଦସ୍ସନୀୟୋ ପାସାଦିକୋ ପରମାୟ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଲାଭୀ ଅନ୍ନସ୍ସ ପାନସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ଯାନସ୍ସ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନସ୍ସ ସେଯ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟସ୍ସ। ସୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ସୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ହୋତି ତମପରାୟଣୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ହୋତି ଜୋତିପରାୟଣୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଚ୍ଚେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ ହୋତି – ଖତ୍ତିୟମହାସାଲକୁଲେ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ୱା ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ୱା ଅଡ୍ଢେ ମହଦ୍ଧନେ ମହାଭୋଗେ ପହୂତଜାତରୂପରଜତେ ପହୂତୱିତ୍ତୂପକରଣେ ପହୂତଧନଧଞ୍ଞେ। ସୋ ଚ ହୋତି ଅଭିରୂପୋ ଦସ୍ସନୀୟୋ ପାସାଦିକୋ ପରମାୟ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଲାଭୀ ଅନ୍ନସ୍ସ ପାନସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ଯାନସ୍ସ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନସ୍ସ ସେଯ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟସ୍ସ। ସୋ କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାୟ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ସୋ କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ୱାଚାୟ ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ହୋତି ଜୋତିପରାୟଣୋ।

୧୬୯। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଓଣତୋଣତୋ ହୋତି…ପେ… ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଓଣତୋଣତୋ ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଓଣତୁଣ୍ଣତୋ ହୋତି…ପେ… ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଓଣତୁଣ୍ଣତୋ ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଣ୍ଣତୋଣତୋ ହୋତି…ପେ… ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଣ୍ଣତୋଣତୋ ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଣ୍ଣତୁଣ୍ଣତୋ ହୋତି…ପେ… ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଣ୍ଣତୁଣ୍ଣତୋ ହୋତି।

୧୭୦। ତତ୍ଥ କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ରୁକ୍ଖୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ଚତ୍ତାରୋ ରୁକ୍ଖା – ଫେଗ୍ଗୁ ସାରପରିୱାରୋ, ସାରୋ ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋ, ଫେଗ୍ଗୁ ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋ, ସାରୋ ସାରପରିୱାରୋ। ଏୱମେୱଂ ଚତ୍ତାରୋମେ ରୁକ୍ଖୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଫେଗ୍ଗୁ ସାରପରିୱାରୋ, ସାରୋ ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋ, ଫେଗ୍ଗୁ ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋ, ସାରୋ ସାରପରିୱାରୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଫେଗ୍ଗୁ ହୋତି ସାରପରିୱାରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି ପାପଧମ୍ମୋ, ପରିସା ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ ହୋତି ସୀଲୱତୀ

କଲ୍ଲାଣଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଫେଗ୍ଗୁ ହୋତି ସାରପରିୱାରୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ରୁକ୍ଖୋ ଫେଗ୍ଗୁ ସାରପରିୱାରୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସାରୋ ହୋତି ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲୱା ହୋତି କଲ୍ଲାଣଧମ୍ମୋ, ପରିସା ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ ହୋତି ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସାରୋ ହୋତି ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ରୁକ୍ଖୋ ସାରୋ ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଫେଗ୍ଗୁ ହୋତି ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି ପାପଧମ୍ମୋ, ପରିସାପିସ୍ସ ହୋତି ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଫେଗ୍ଗୁ ହୋତି ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ରୁକ୍ଖୋ ଫେଗ୍ଗୁ ଫେଗ୍ଗୁପରିୱାରୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସାରୋ ହୋତି ସାରପରିୱାରୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲୱା ହୋତି କଲ୍ଲାଣଧମ୍ମୋ, ପରିସାପିସ୍ସ ହୋତି ସୀଲୱତୀ କଲ୍ଲାଣଧମ୍ମା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସାରୋ ହୋତି ସାରପରିୱାରୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ରୁକ୍ଖୋ ସାରୋ ସାରପରିୱାରୋ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ରୁକ୍ଖୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୧୭୧। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ରୂପପ୍ପମାଣୋ ରୂପପ୍ପସନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରୋହଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ପରିଣାହଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ପାରିପୂରିଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସାଦଂ ଜନେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ରୂପପ୍ପମାଣୋ ରୂପପ୍ପସନ୍ନୋ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଘୋସପ୍ପମାଣୋ ଘୋସପ୍ପସନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରୱଣ୍ଣନାଯ ପରଥୋମନାଯ ପରପସଂସନାଯ ପରୱଣ୍ଣହାରିକାଯ [ପରୱଣ୍ଣହାରିଯା (ସୀ।)] ତତ୍ଥ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସାଦଂ ଜନେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଘୋସପ୍ପମାଣୋ ଘୋସପ୍ପସନ୍ନୋ।

୧୭୨। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୂଖପ୍ପମାଣୋ ଲୂଖପ୍ପସନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚୀୱରଲୂଖଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ପତ୍ତଲୂଖଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ସେନାସନଲୂଖଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ୱିୱିଧଂ ୱା ଦୁକ୍କରକାରିକଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସାଦଂ ଜନେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୂଖପ୍ପମାଣୋ ଲୂଖପ୍ପସନ୍ନୋ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମପ୍ପମାଣୋ ଧମ୍ମପ୍ପସନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୀଲଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ସମାଧିଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ପଞ୍ଞଂ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପମାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପସାଦଂ ଜନେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମପ୍ପମାଣୋ ଧମ୍ମପ୍ପସନ୍ନୋ।

୧୭୩। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ନୋ ପରହିତାଯ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନା ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରଂ ସୀଲସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରଂ ସମାଧିସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରଂ ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରଂ ୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରଂ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ନୋ ପରହିତାଯ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ନୋ ଅତ୍ତହିତାଯ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନା ନ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପରଂ ସୀଲସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ନ ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପରଂ ସମାଧିସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ନ ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପରଂ ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ନ ୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପରଂ ୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ନ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପରଂ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ନୋ ଅତ୍ତହିତାଯ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତହିତାଯ ଚେୱ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ପରହିତାଯ ଚ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନା ଚ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ସୀଲସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ଚ ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ସମାଧିସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ଚ ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ଚ ୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ଚ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତହିତାଯ ଚେୱ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ପରହିତାଯ ଚ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଅତ୍ତହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ନୋ ପରହିତାଯ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନା ନ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରଂ ସୀଲସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ନ ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରଂ ସମାଧିସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ନ ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରଂ ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ନ ୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରଂ ୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି; ଅତ୍ତନା ନ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ନୋ ପରଂ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପଦାଯ ସମାଦପେତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଅତ୍ତହିତାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି ନୋ

ପରହିତାଯ।

୧୭୪। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ହୋତି ଅତ୍ତପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଚେଲକୋ ହୋତି ମୁତ୍ତାଚାରୋ ହତ୍ଥାପଲେଖନୋ [ହତ୍ଥାୱଲେଖନୋ (ସ୍ୟା।)], ନଏହିଭଦ୍ଦନ୍ତିକୋ ନତିଟ୍ଠଭଦ୍ଦନ୍ତିକୋ ନାଭିହଟଂ ନ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତଂ ନ ନିମନ୍ତନଂ ସାଦିଯତି, ସୋ ନ କୁମ୍ଭିମୁଖା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ନ କଳୋପିମୁଖା [କଲୋପିମୁଖା (ସୀ। ସ୍ୟା।) ମ। ନି। ୨।୭] ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ନ ଏଳକମନ୍ତରଂ ନ ଦଣ୍ଡମନ୍ତରଂ ନ ମୁସଲମନ୍ତରଂ ନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଭୁଞ୍ଜମାନାନଂ ନ ଗବ୍ଭିନିଯା ନ ପାଯମାନାଯ ନ ପୁରିସନ୍ତରଗତାଯ, ନ ସଙ୍କିତ୍ତୀସୁ ନ ଯତ୍ଥ ସା ଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି ନ ଯତ୍ଥ ମକ୍ଖିକା ସଣ୍ଡସଣ୍ଡଚାରିନୀ, ନ ମଚ୍ଛଂ ନ ମଂସଂ ନ ସୁରଂ ନ ମେରଯଂ ନ ଥୁସୋଦକଂ ପିୱତି। ସୋ ଏକାଗାରିକୋ ୱା ହୋତି ଏକାଲୋପିକୋ, ଦ୍ୱାଗାରିକୋ ୱା ହୋତି ଦ୍ୱାଲୋପିକୋ…ପେ… ସତ୍ତାଗାରିକୋ ୱା ହୋତି ସତ୍ତାଲୋପିକୋ; ଏକିସ୍ସାପି ଦତ୍ତିଯା ଯାପେତି, ଦ୍ୱୀହିପି ଦତ୍ତୀହି ଯାପେତି…ପେ… ସତ୍ତହିପି ଦତ୍ତୀହି ଯାପେତି; ଏକାହିକମ୍ପି ଆହାରଂ ଆହାରେତି, ଦ୍ୱୀହିକମ୍ପି [ଦ୍ୱାହିକମ୍ପି (ସୀ।)] ଆହାରଂ ଆହାରେତି…ପେ… ସତ୍ତାହିକମ୍ପି ଆହାରଂ ଆହାରେତି। ଇତି ଏୱରୂପଂ ଅଡ୍ଢମାସିକମ୍ପି ପରିଯାଯଭତ୍ତଭୋଜନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି। ସୋ ସାକଭକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି ସାମାକଭକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି ନୀୱାରଭକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି ଦଦ୍ଦୁଲଭକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି ହଟଭକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି କଣଭକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି ଆଚାମଭକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି ପିଞ୍ଞାକଭକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି ତିଣଭକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି ଗୋମଯଭକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି, ୱନମୂଲଫଲାହାରୋ ଯାପେତି ପୱତ୍ତଫଲଭୋଜୀ। ସୋ ସାଣାନିପି ଧାରେତି ମସାଣାନିପି ଧାରେତି ଛୱଦୁସ୍ସାନିପି ଧାରେତି ପଂସୁକୂଲାନିପି ଧାରେତି ତିରୀଟାନିପି ଧାରେତି ଅଜିନମ୍ପି ଧାରେତି ଅଜିନକ୍ଖିପମ୍ପି ଧାରେତି କୁସଚୀରମ୍ପି ଧାରେତି ୱାକଚୀରମ୍ପି ଧାରେତି ଫଲକଚୀରମ୍ପି ଧାରେତି କେସକମ୍ବଲମ୍ପି ଧାରେତି ୱାଳକମ୍ବଲମ୍ପି ଧାରେତି ଉଲୂକପକ୍ଖମ୍ପି [ଉଲୁକପକ୍ଖମ୍ପି (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ଧାରେତି, କେସମସ୍ସୁଲୋଚକୋପି ହୋତି କେସମସ୍ସୁଲୋଚନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ, ଉବ୍ଭଟ୍ଠକୋପି ହୋତି ଆସନପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ଉକ୍କୁଟିକୋପି ହୋତି ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନମନୁଯୁତ୍ତୋ, କଣ୍ଟକାପସ୍ସଯିକୋପି ହୋତି କଣ୍ଟକାପସ୍ସଯେ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି, ସାଯତତିଯକମ୍ପି [ସାଯଂତତିଯକମ୍ପି (ସ୍ୟା। କ।) ମ। ନି। ୨।୭] ଉଦକୋରୋହନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି। ଇତି ଏୱରୂପଂ ଅନେକୱିହିତଂ କାଯସ୍ସ ଆତାପନପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି । ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ହୋତି ଅତ୍ତପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ।

୧୭୫। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରନ୍ତପୋ ହୋତି ପରପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଓରବ୍ଭିକୋ ହୋତି ସୂକରିକୋ ସାକୁଣିକୋ ମାଗୱିକୋ ଲୁଦ୍ଦୋ ମଚ୍ଛଘାତକୋ ଚୋରୋ ଚୋରଘାତକୋ ଗୋଘାତକୋ ବନ୍ଧନାଗାରିକୋ, ଯେ ୱା ପନଞ୍ଞେପି କେଚି କୁରୂରକମ୍ମନ୍ତା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରନ୍ତପୋ ହୋତି ପରପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ।

୧୭୬। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ଚ ହୋତି ଅତ୍ତପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ, ପରନ୍ତପୋ ଚ ପରପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ରାଜା ୱା ହୋତି ଖତ୍ତିଯୋ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋ [ମୁଦ୍ଧାଭିସିତ୍ତୋ (ସ୍ୟା। କ।)] ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ମହାସାଲୋ। ସୋ ପୁରତ୍ଥିମେନ ନରସ୍ସ ନୱଂ ସନ୍ଧାଗାରଂ [ସନ୍ତାଗାରଂ (ସ୍ୟା।), ଯଞ୍ଞାଗାରଂ (ସୀ।)] କାରାପେତ୍ୱା କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା ଖରାଜିନଂ [ଖୁରାଜିନଂ (ସ୍ୟା। କ।)] ନିୱାସେତ୍ୱା ସପ୍ପିତେଲେନ କାଯଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ମିଗୱିସାଣେନ ପିଟ୍ଠିଂ କଣ୍ଡୁୱମାନୋ [କଣ୍ଡୂଯମାନୋ (ସୀ।)] ସନ୍ଧାଗାରଂ ପୱିସତି ସଦ୍ଧିଂ ମହେସିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ଚ ପୁରୋହିତେନ। ସୋ ତତ୍ଥ ଅନନ୍ତରହିତାଯ ଭୂମିଯା ହରିତୁପଲିତ୍ତାଯ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି। ଏକିସ୍ସା ଗାୱିଯା ସରୂପୱଚ୍ଛାଯ ଯଂ ଏକସ୍ମିଂ ଥନେ ଖୀରଂ ହୋତି ତେନ ରାଜା ଯାପେତି, ଯଂ ଦୁତିଯସ୍ମିଂ ଥନେ ଖୀରଂ ହୋତି ତେନ ମହେସୀ ଯାପେତି, ଯଂ ତତିଯସ୍ମିଂ ଥନେ ଖୀରଂ ହୋତି ତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୁରୋହିତୋ ଯାପେତି, ଯଂ ଚତୁତ୍ଥସ୍ମିଂ ଥନେ ଖୀରଂ ହୋତି ତେନ ଅଗ୍ଗିଂ ଜୁହତି, ଅୱସେସେନ ୱଚ୍ଛକୋ ଯାପେତି। ସୋ ଏୱମାହ – ''ଏତ୍ତକା ଉସଭା ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ଯଞ୍ଞତ୍ଥାଯ, ଏତ୍ତକା ୱଚ୍ଛତରା ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ଯଞ୍ଞତ୍ଥାଯ, ଏତ୍ତକା ୱଚ୍ଛତରିଯୋ ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ଯଞ୍ଞତ୍ଥାଯ, ଏତ୍ତକା ଅଜା ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ଯଞ୍ଞତ୍ଥାଯ, ଏତ୍ତକା ଉରବ୍ଭା ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ଯଞ୍ଞତ୍ଥାଯ, (ଏତ୍ତକା ଅସ୍ସା ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ଯଞ୍ଞତ୍ଥାଯ) [( ) ନତ୍ଥି ସୀହଳଅପୋତ୍ଥକେ। ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ କନ୍ଦରକସୁତ୍ତେପି ଏୱମେୱ] ଏତ୍ତକା ରୁକ୍ଖା ଛିଜ୍ଜନ୍ତୁ ଯୂପତ୍ଥାଯ, ଏତ୍ତକା ଦବ୍ଭା ଲୂଯନ୍ତୁ ବରିହିସତ୍ଥାଯା''ତି [ପରିହିଂସତ୍ଥାଯାତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କ।) ମ। ନି। ୨। ୯]। ଯେପିସ୍ସ ତେ ହୋନ୍ତି ଦାସାତି ୱା ପେସ୍ସାତି ୱା କମ୍ମକରାତି ୱା, ତେପି ଦଣ୍ଡତଜ୍ଜିତା ଭଯତଜ୍ଜିତା ଅସ୍ସୁମୁଖା ରୁଦମାନା ପରିକମ୍ମାନି କରୋନ୍ତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ଚ ହୋତି ଅତ୍ତପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ, ପରନ୍ତପୋ ଚ ପରପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ।

୧୭୭। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ଚ ହୋତି ନ ଅତ୍ତପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ, ନ ପରନ୍ତପୋ ନ ପରପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ? ସୋ ଅନତ୍ତନ୍ତପୋ ଅପରନ୍ତପୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନିଚ୍ଛାତୋ ନିବ୍ବୁତୋ ସୀତୀଭୂତୋ ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ବ୍ରହ୍ମଭୂତେନ ଅତ୍ତନା ୱିହରତି।

ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା

ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା। ସୋ ଇମଂ ଲୋକଂ ସଦେୱକଂ ସମାରକଂ ସବ୍ରହ୍ମକଂ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜଂ ସଦେୱମନୁସ୍ସଂ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତି। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ଲାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ଲାଣଂ ପରିୟୋସାନକଲ୍ଲାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେତି। ତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ । ସୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ତଥାଗତେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତି। ସୋ ତେନ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ''ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋ ରଜାପଥୋ, ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା। ନୟିଦଂ ସୁକରଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତା ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରିତୁଂ। ୟଂନୂନାହଂ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାୟାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟ''ନ୍ତି! ସୋ ଅପରେନ ସମୟେନ ଅପ୍ପଂ ୱା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ପହାୟ ମହନ୍ତଂ ୱା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ପହାୟ ଅପ୍ପଂ ୱା ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଂ ପହାୟ ମହନ୍ତଂ ୱା ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଂ ପହାୟ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାୟାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜତି।

୧୭୮। ସୋ ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସମାନୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ପାଣାତିପାତଂ ପହାୟ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋ ଲଜ୍ଜୀ ଦୟାପନ୍ନୋ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହରତି।

ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାୟ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ଦିନ୍ନାଦାୟୀ ଦିନ୍ନପାଟିକଙ୍ଖୀ, ଅଥେନେନ ସୁଚିଭୂତେନ ଅତ୍ତନା ୱିହରତି।

ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପହାୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହୋତି ଆରାଚାରୀ [ଅନାଚାରୀ (କ।)] ପଟିୱିରତୋ ମେଥୁନା ଗାମଧମ୍ମା।

ମୁସାୱାଦଂ ପହାୟ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ସଚ୍ଚୱାଦୀ ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ ଥେତୋ ପଚ୍ଚୟିକୋ ଅୱିସଂୱାଦକୋ ଲୋକସ୍ସ।

ପିସୁଣଂ ୱାଚଂ ପହାୟ ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଇତୋ ସୁତ୍ୱା ନ ଅମୁତ୍ର ଅକ୍ଖାତା ଇମେସଂ ଭେଦାୟ, ଅମୁତ୍ର ୱା ସୁତ୍ୱା ନ ଇମେସଂ ଅକ୍ଖାତା ଅମୂସଂ ଭେଦାୟ। ଇତି ଭିନ୍ନାନଂ ୱା ସନ୍ଧାତା ସହିତାନଂ ୱା ଅନୁପ୍ପଦାତା ସମଗ୍ଗାରାମୋ ସମଗ୍ଗରତୋ ସମଗ୍ଗନନ୍ଦୀ ସମଗ୍ଗକରଣିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି।

ଫରୁସଂ ୱାଚଂ ପହାୟ ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ୟା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା ପେମନୀୟା ହଦୟଙ୍ଗମା ପୋରୀ ବହୁଜନକନ୍ତା ବହୁଜନମନାପା ତଥାରୂପିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି।

ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଂ ପହାୟ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାଲୱାଦୀ ଭୂତୱାଦୀ ଅତ୍ଥୱାଦୀ ଧମ୍ମୱାଦୀ ୱିନୟୱାଦୀ ନିଧାନୱତିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା କାଲେନ ସାପଦେସଂ ପରିୟନ୍ତୱତିଂ ଅତ୍ଥସଂହିତଂ।

୧୭୯। ସୋ ବୀଜଗାମଭୂତଗାମସମାରମ୍ଭା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଏକଭତ୍ତିକୋ ହୋତି ରତ୍ତୂପରତୋ ୱିରତୋ ୱିକାଲଭୋଜନା, ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଧାରଣମଣ୍ଡନୱିଭୂସନଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଉଚ୍ଚାସୟନମହାସୟନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଜାତରୂପରଜତପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି।

ଆମକଧଞ୍ଞପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଆମକମଂସପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଇତ୍ଥିକୁମାରିକାପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଦାସିଦାସପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଜେଳକପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କୁକ୍କୁଟସୂକରପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ହତ୍ଥିଗୱାସ୍ସୱଳୱପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଦୂତେୟ୍ୟପହିଣଗମନାନୁୟୋଗା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କୟୱିକ୍କୟା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ତୁଲାକୂଟକଂସକୂଟମାନକୂଟା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଉକ୍କୋଟନୱଞ୍ଚନନିକତିସାଚିୟୋଗା [… ସାୱିୟୋଗା (ସ୍ୟା। କ।)] ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଛେଦନୱଧବନ୍ଧନୱିପରାମୋସଆଲୋପସହସାକାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି।

୧୮୦। ସୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି କାୟପରିହାରିକେନ ଚୀୱରେନ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକେନ ପିଣ୍ଡପାତେନ। ସୋ ୟେନ ୟେନେୱ ପକ୍କମତି ସମାଦାୟେୱ ପକ୍କମତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ ୟେନ ୟେନେୱ ଡେତି ସପତ୍ତଭାରୋୱ ଡେତି। ଏୱମେୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି କାୟପରିହାରିକେନ ଚୀୱରେନ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକେନ ପିଣ୍ଡପାତେନ। ସୋ ୟେନ ୟେନେୱ ପକ୍କମତି ସମାଦାୟେୱ ପକ୍କମତି। ସୋ ଇମିନା ଅରିୟେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅନୱଜ୍ଜସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

୧୮୧। ସୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାୟ ପଟିପଜ୍ଜତି, ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି; ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାୟିତ୍ୱା…ପେ… ଜିହ୍ୱାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା…ପେ… କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାୟ ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାୟ ପଟିପଜ୍ଜତି, ରକ୍ଖତି ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିୟେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋ ଇମିନା ଅରିୟେନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅବ୍ୟାସେକସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

୧୮୨। ସୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଅସିତେ ପୀତେ ଖାୟିତେ ସାୟିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଭାସିତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି।

ସୋ ଇମିନା ଚ ଅରିୟେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇମିନା ଚ ଅରିୟେନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇମିନା ଚ ଅରିୟେନ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇମାୟ ଚ ଅରିୟାୟ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ [ପସ୍ସ ମ। ନି। ୨ କନ୍ଦରକସୁତ୍ତେ; ଅ। ନି। ୧ ଅତ୍ତନ୍ତପସୁତ୍ତେ ଚ] ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜତି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ୱନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ। ସୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାୟଂ ପଣିଧାୟ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେ ପହାୟ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନ ଚେତସା ୱିହରତି, ଅଭିଜ୍ଝାୟ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ପହାୟ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ୱିହରତି ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ, ବ୍ୟାପାଦପଦୋସା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ଥିନମିଦ୍ଧଂ [ଥୀନମିଦ୍ଧଂ (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ପହାୟ ୱିଗତଥିନମିଦ୍ଧୋ ୱିହରତି ଆଲୋକସଞ୍ଞୀ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ଥିନମିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହାୟ ଅନୁଦ୍ଧତୋ ୱିହରତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ପହାୟ ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋ ୱିହରତି ଅକଥଂକଥୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି।

୧୮୩। ସୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାୟ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାୟ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି; ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି; ପୀତିୟା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାୟେନ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯଂ ତଂ ଅରିୟା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – ''ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ''ତି ତତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି; ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିୟୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିୟେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞ୍ଞାଣାୟ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିୟୋ ତିସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ଚତସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଚପି ଜାତିୟୋ ଦସପି ଜାତିୟୋ ୱୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ତିଂସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଜାତିସତମ୍ପି ଜାତିସହସ୍ସମ୍ପି ଜାତିସତସହସ୍ସମ୍ପି ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ – ''ଅମୁତ୍ରାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଅମୁତ୍ର ଉଦପାଦିଂ; ତତ୍ରାପାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଇଧୂପପନ୍ନୋ''ତି। ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି।

୧୮୪। ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିୟୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିୟେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତୂପପାତଞ୍ଞାଣାୟ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି – ''ଇମେ ୱତ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା, ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା, ଅରିୟାନଂ ଉପୱାଦକା, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା। ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନା। ଇମେ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଅନୁପୱାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା। ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା

ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା’’ତି। ସୋ ଇତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି।

୧୮୫। ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ଆସୱାନଂ ଖଯଞ୍ଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଇମେ ଆସୱା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଆସୱସମୁଦଯୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘‘ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’’ତି ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ଚ ହୋତି ନ ଅତ୍ତପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ, ନ ପରନ୍ତପୋ ନ ପରପରିତାପନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ। ସୋ ଅନତ୍ତନ୍ତପୋ ଅପରନ୍ତପୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନିଚ୍ଛାତୋ ନିବ୍ବୁତୋ ସୀତୀଭୂତୋ ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ବ୍ରହ୍ମଭୂତେନ ଅତ୍ତନା ୱିହରତି।

୧୮୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସରାଗୋ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ରାଗୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସରାଗୋ’’।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦୋସୋ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦୋସୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସଦୋସୋ’’।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମୋହୋ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ମୋହୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସମୋହୋ’’।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମାନୋ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ମାନୋ ଅପ୍ପହୀନୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ସମାନୋ’’।

୧୮୭। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ, ନ ଲାଭୀ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ରୂପସହଗତାନଂ ୱା ଅରୂପସହଗତାନଂ ୱା ସମାପତ୍ତୀନଂ, ନ ଲାଭୀ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ଫଲସ୍ସ ୱା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ, ନ ଲାଭୀ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ, ନ ଲାଭୀ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ଫଲସ୍ସ ୱା, ନ ଲାଭୀ ରୂପସହଗତାନଂ ୱା ଅରୂପସହଗତାନଂ ୱା ସମାପତ୍ତୀନଂ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ, ନ ଲାଭୀ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ଚେୱ ହୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ, ଲାଭୀ ଚ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ହୋତି ରୂପସହଗତାନଂ ୱା ଅରୂପସହଗତାନଂ ୱା ସମାପତ୍ତୀନଂ, ଲାଭୀ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ଫଲସ୍ସ ୱା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲାଭୀ ଚେୱ ହୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ, ଲାଭୀ ଚ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଲାଭୀ ହୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ, ନ ଲାଭୀ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଲାଭୀ ହୋତି ରୂପସହଗତାନଂ ୱା ଅରୂପସହଗତାନଂ ୱା ସମାପତ୍ତୀନଂ, ନ ଲାଭୀ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ଫଲସ୍ସ ୱା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱ ଲାଭୀ ହୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋସମଥସ୍ସ, ନ ଲାଭୀ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ।

୧୮୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁସୋତଗାମୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମେ ଚ ପଟିସେୱତି ପାପଞ୍ଚ କମ୍ମଂ କରୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଅନୁସୋତଗାମୀ’’।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସୋତଗାମୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାମେ ଚ ନ ପଟିସେୱତି ପାପଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ନ କରୋତି। ସୋ ସହାପି ଦୁକ୍ଖେନ ସହାପି ଦୋମନସ୍ସେନ ଅସ୍ସୁମୁଖେନପି ରୁଦମାନୋ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ପଟିସୋତଗାମୀ’’।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଠିତତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ହୋତି ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାଓତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଠିତତ୍ତୋ''।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

୧୮୯। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତେନ ଅନୁପପନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପକଂ ସୁତଂ ହୋତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ଗାଥଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ। ସୋ ତସ୍ସ ଅପ୍ପକସ୍ସ ସୁତସ୍ସ ନ ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ [ନ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ ନ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପନ୍ନୋ (ସ୍ୟା।), ନ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ (କ।)] ହୋତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତେନ ଅନୁପପନ୍ନୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତେନ ଉପପନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅପ୍ପକଂ ସୁତଂ ହୋତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ଗାଥଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ। ସୋ ତସ୍ସ ଅପ୍ପକସ୍ସ ସୁତସ୍ସ ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତେନ ଉପପନ୍ନୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତେନ ଅନୁପପନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁକଂ ସୁତଂ ହୋତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ଗାଥଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ। ସୋ ତସ୍ସ ବହୁକସ୍ସ ସୁତସ୍ସ ନ ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତେନ ଅନୁପପନ୍ନୋ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତେନ ଉପପନ୍ନୋ? ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁକଂ ସୁତଂ ହୋତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ଗାଥଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ। ସୋ ତସ୍ସ ବହୁକସ୍ସ ସୁତସ୍ସ ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତେନ ଉପପନ୍ନୋ।

୧୯୦। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମଣମଚଲୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ସମଣମଚଲୋ''।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମଣପଦୁମୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ସମଣପଦୁମୋ''।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମଣପୁଣ୍ଡରୀକୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ହୋତି ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ସମଣପୁଣ୍ଡରୀକୋ''।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମଣେସୁ ସମଣସୁଖୁମାଲୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ସମଣେସୁ ସମଣସୁଖୁମାଲୋ''ତି।

ଚତୁକ୍କନିଦ୍ଦେସୋ।

୫। ପଞ୍ଚକପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି

୧୯୧। ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରଭତି ଚ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଚ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି , ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ – ''ଆଯସ୍ମତୋ ଖୋ ଆରମ୍ଭଜା [ଆରବ୍ଭଜା (କ) ଅ। ନି। ୫।୧୪୨] ଆସୱା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିପ୍ପଟିସାରଜା ଆସୱା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି। ସାଧୁ ୱତାଯସ୍ମା ଆରମ୍ଭଜେ ଆସୱେ ପହାଯ ୱିପ୍ପଟିସାରଜେ ଆସୱେ ପଟିୱିନୋଦେତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱେତୁ। ଏୱମାଯସ୍ମା ଅମୁନା ପଞ୍ଚମେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ସମସମୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି।

ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆରଭତି ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ – ''ଆଯସ୍ମତୋ ଖୋ ଆରମ୍ଭଜା ଆସୱା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିପ୍ପଟିସାରଜା ଆସୱା ନପ୍ପୱଡ୍ଢନ୍ତି। ସାଧୁ ୱତାଯସ୍ମା ଆରମ୍ଭଜେ ଆସୱେ ପହାଯ ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱେତୁ। ଏୱମାଯସ୍ମା ଅମୁନା ପଞ୍ଚମେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ସମସମୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି।

ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ଆରଭତି ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ – ''ଆଯସ୍ମତୋ ଖୋ ଆରମ୍ଭଜା ଆସୱା ନ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିପ୍ପଟିସାରଜା ଆସୱା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି। ସାଧୁ ୱତାଯସ୍ମା ୱିପ୍ପଟିସାରଜେ ଆସୱେ ପଟିୱିନୋଦେତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱେତୁ। ଏୱମାଯସ୍ମା ଅମୁନା ପଞ୍ଚମେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ସମସମୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି।

ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ଆରଭତି ନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ତେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ – ''ଆଯସ୍ମତୋ ଖୋ ଆରମ୍ଭଜା ଆସୱା ନ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିପ୍ପଟିସାରଜା ଆସୱା ନପ୍ପୱଡ୍ଢନ୍ତି। ସାଧୁ ୱତାଯସ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱେତୁ। ଏୱମାଯସ୍ମା ଅମୁନା ପଞ୍ଚମେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ସମସମୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଅମୁନା ପଞ୍ଚମେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ଏୱଂ ଓୱଦିଯମାନା ଏୱଂ ଅନୁସାସିଯମାନା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଆସୱାନଂ ଖଯଂ ପାପୁଣନ୍ତି।

୧୯୨। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦତ୍ୱା ଅୱଜାନାତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦେତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ, ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ''ଅହଂ ଦମ୍ମି, ଅଯଂ [ଅଯଂ ପନ (ସ୍ୟା। କ।) ଅ। ନି। ୫।୧୪୧] ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ''ତି, ତମେନଂ ଦତ୍ୱା ଅୱଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦତ୍ୱା ଅୱଜାନାତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଂୱାସେନ ଅୱଜାନାତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସତି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ୱସ୍ସାନି, ତମେନଂ ସଂୱାସେନ ଅୱଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଂୱାସେନ ଅୱଜାନାତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଧେଯ୍ୟମୁଖୋ ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରସ୍ସ ୱଣ୍ଣେ ୱା ଅୱଣ୍ଣେ ୱା ଭାସିଯମାନେ ଖିପ୍ପଞ୍ଞେୱ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତା ହୋତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଆଧେଯ୍ୟମୁଖୋ ହୋତି ।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋଲୋ ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇତ୍ତରସଦ୍ଧୋ ହୋତି ଇତ୍ତରଭତ୍ତୀ ଇତ୍ତରପେମୋ ଇତ୍ତରପ୍ପସାଦୋ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋଲୋ ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମନ୍ଦୋ ମୋମୂହୋ ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୁସଲାକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ନ ଜାନାତି, ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜେ ଧମ୍ମେ ନ ଜାନାତି, ହୀନପ୍ପଣୀତେ ଧମ୍ମେ ନ ଜାନାତି, କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେ ଧମ୍ମେ ନ ଜାନାତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମନ୍ଦୋ ମୋମୂହୋ ହୋତି।

୧୯୩। ତତ୍ଥ କତମେ ପଞ୍ଚ ଯୋଧାଜୀୱୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା? ପଞ୍ଚ ଯୋଧାଜୀୱା – ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ରଜଗ୍ଗଞ୍ଞେୱ ଦିସ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି [ସନ୍ଥମ୍ଭତି (ସୀ।) ଅ। ନି। ୫।୧୪୧] ନ ସକ୍କୋତି ସଙ୍ଗାମଂ ଓତରିତୁଂ। ଏୱରୂପୋପି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ହୋତି। ଅଯଂ ପଠମୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଲୋକସ୍ମିଂ।

ପୁନ ଚପରଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ଧଜଗ୍ଗଞ୍ଞେୱ ଦିସ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ସଙ୍ଗାମଂ ଓତରିତୁଂ। ଏୱରୂପୋପି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଲୋକସ୍ମିଂ।

ପୁନ ଚପରଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଧଜଗ୍ଗଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ଉସ୍ସାରଣଞ୍ଞେୱ [ଉସ୍ସାଦନଂଯେୱ (ସୀ।), ଉସ୍ସାଦନଞ୍ଞେୱ (ସ୍ୟା। କ।) ଅ। ନି। ୫।୧୪୧] ସୁତ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ସଙ୍ଗାମଂ ଓତରିତୁଂ। ଏୱରୂପୋପି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ହୋତି। ଅଯଂ ତତିଯୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଲୋକସ୍ମିଂ।

ପୁନ ଚପରଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଧଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଉସ୍ସାରଣଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ସମ୍ପହାରେ ହଞ୍ଞତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି।

ଏଓ୍ବରୂପୋପି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଲୋକସ୍ମିଂ।

ପୁନ ଚପରଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଧଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଉସ୍ସାରଣଂ ସହତି ସମ୍ପହାରଂ। ସୋ ତଂ ସଙ୍ଗାମଂ ଅଭିୱିଜିନିତ୍ୱା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମୋ ତମେୱ ସଙ୍ଗାମସୀସଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି। ଏୱରୂପୋପି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ହୋତି। ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଲୋକସ୍ମିଂ। ଇମେ ପଞ୍ଚ ଯୋଧାଜୀୱା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୧୯୪। ଏୱମେୱଂ ପଞ୍ଚିମେ ଯୋଧାଜୀୱୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଭିକ୍ଖୂସୁ। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ରଜଗ୍ଗଞ୍ଞେୱ ଦିସ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ [ସନ୍ତାନେତୁଂ (ସୀ। ସ୍ୟା।) ଅ। ନି। ୫।୭୫], ସିକ୍ଖାଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଆୱିକତ୍ୱା [ଆୱୀକତ୍ୱା (ସୀ।)] ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତତି। କିମସ୍ସ ରଜଗ୍ଗସ୍ମିଂ? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ସୁଣାତି – ''ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା କୁମାରୀ ୱା ଅଭିରୂପା ଦସ୍ସନୀଯା ପାସାଦିକା ପରମାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ ସମନ୍ନାଗତା''ତି। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖାଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଆୱିକତ୍ୱା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତତି। ଇଦମସ୍ସ ରଜଗ୍ଗସ୍ମିଂ।

ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ରଜଗ୍ଗଞ୍ଞେୱ ଦିସ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ସଙ୍ଗାମଂ ଓତରିତୁଂ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଏୱରୂପୋପି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୋତି। ଅଯଂ ପଠମୋ ଯୋଧାଜୀୱୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଭିକ୍ଖୂସୁ।

୧୯୫। ପୁନ ଚପରଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ଧଜଗ୍ଗଞ୍ଞେୱ ଦିସ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖାଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଆୱିକତ୍ୱା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତତି। କିମସ୍ସ ଧଜଗ୍ଗସ୍ମିଂ? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ନ ହେୱ ଖୋ ସୁଣାତି – ''ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଗାମେ ୱା ନିଗମେ ୱା ଇତ୍ଥୀ ୱା କୁମାରୀ ୱା ଅଭିରୂପା ଦସ୍ସନୀଯା ପାସାଦିକା ପରମାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ ସମନ୍ନାଗତା''ତି, ଅପି ଚ ଖୋ ସାମଂ [ସାମଂଯେୱ (ସୀ।)] ପସ୍ସତି ଇତ୍ଥିଂ ୱା କୁମାରିଂ ୱା ଅଭିରୂପଂ ଦସ୍ସନୀଯଂ ପାସାଦିକଂ ପରମାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ ସମନ୍ନାଗତଂ। ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖାଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଆୱିକତ୍ୱା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତତି। ଇଦମସ୍ସ ଧଜଗ୍ଗସ୍ମିଂ।

ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ଧଜଗ୍ଗଞ୍ଞେୱ ଦିସ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ସଙ୍ଗାମଂ ଓତରିତୁଂ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଏୱରୂପୋପି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ଯୋଧାଜୀୱୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଭିକ୍ଖୂସୁ।

୧୯୬। ପୁନ ଚପରଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଧଜଗ୍ଗଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ଉସ୍ସାରଣଞ୍ଞେୱ ସୁତ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖାଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଆୱିକତ୍ୱା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତତି। କିମସ୍ସ ଉସ୍ସାରଣାଯ? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅରଞ୍ଞଗତଂ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତଂ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତଂ ୱା ମାତୁଗାମୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଊହସତି [ଉହସତି (ଅଟ୍ଠକଥା) ଅ। ନି। ୫।୭୫] ଉଲ୍ଲପତି ଉଜ୍ଜଗ୍ଘତି ଉପ୍ପଣ୍ଡେତି। ସୋ ମାତୁଗାମେନ ଊହସିଯମାନୋ ଉଲ୍ଲପିଯମାନୋ ଉଜ୍ଜଗ୍ଘିଯମାନୋ ଉପ୍ପଣ୍ଡିଯମାନୋ ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ, ସିକ୍ଖାଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଆୱିକତ୍ୱା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତତି। ଇଦମସ୍ସ ଉସ୍ସାରଣାଯ।

ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଧଜଗ୍ଗଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ଉସ୍ସାରଣଞ୍ଞେୱ ସୁତ୍ୱା ସଂସୀଦତି ୱିସୀଦତି ନ ସନ୍ଥମ୍ଭତି ନ ସକ୍କୋତି ସଙ୍ଗାମଂ ଓତରିତୁଂ, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଏୱରୂପୋପି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୋତି। ଅଯଂ ତତିଯୋ ଯୋଧାଜୀୱୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଭିକ୍ଖୂସୁ।

୧୯୭। ପୁନ ଚପରଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଧଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଉସ୍ସାରଣଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ସମ୍ପହାରେ ହଞ୍ଞତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି। କିମସ୍ସ ସମ୍ପହାରସ୍ମିଂ? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅରଞ୍ଞଗତଂ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତଂ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତଂ ୱା ମାତୁଗାମୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଭିନିସୀଦତି ଅଭିନିପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି। ସୋ ମାତୁଗାମେନ ଅଭିନିସୀଦିଯମାନୋ ଅଭିନିପଜ୍ଜିଯମାନୋ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିଯମାନୋ ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତି। ଇଦମସ୍ସ ସମ୍ପହାରସ୍ମିଂ।

ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଧଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଉସ୍ସାରଣଂ, ଅପି ଚ ଖୋ ସମ୍ପହାରେ ହଞ୍ଞତି ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଏୱରୂପୋପି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୋତି। ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ଯୋଧାଜୀୱୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଭିକ୍ଖୂସୁ।

୧୯୮। ପୁନ ଚପରଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଧଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଉସ୍ସାରଣଂ ସହତି ସମ୍ପହାରଂ। ସୋ ତଂ ସଙ୍ଗାମଂ ଅଭିୱିଜିନିତ୍ୱା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମୋ ତମେୱ ସଙ୍ଗାମସୀସଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି। କିମସ୍ସ ସଙ୍ଗାମୱିଜଯସ୍ମିଂ? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅରଞ୍ଞଗତଂ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତଂ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତଂ ୱା ମାତୁଗାମୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଭିନିସୀଦତି ଅଭିନିପଜ୍ଜତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି। ସୋ ମାତୁଗାମେନ ଅଭିନିସୀଦିଯମାନୋ ଅଭିନିପଜ୍ଜିଯମାନୋ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିଯମାନୋ ୱିନିୱେଠେତ୍ୱା ୱିନିମୋଚେତ୍ୱା ଯେନ କାମଂ ପକ୍କମତି।

ସୋ ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜତି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ୱନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ। ସୋ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେ ପହାଯ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନ ଚେତସା ୱିହରତି, ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ପହାଯ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ୱିହରତି, ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ବ୍ୟାପାଦପଦୋସା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହାଯ ୱିଗତଥିନମିଦ୍ଧୋ ୱିହରତି ଆଲୋକସଞ୍ଞୀ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ଥିନମିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହାଯ ଅନୁଦ୍ଧତୋ ୱିହରତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ପହାଯ ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋ ୱିହରତି ଅକଥଂକଥୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି।

ସୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି; ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ…ପେ… ତତିଯଂ ଝାନଂ…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ଆସୱାନଂ ଖଯଞ୍ଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଇମେ ଆସୱା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅଯଂ ଆସୱସମୁଦଯୋ''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି , ''ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧୋ''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।

ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ''ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା''ତି ପଜାନାତି। ଇଦମସ୍ସ ସଙ୍ଗାମୱିଜଯସ୍ମିଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି ସୋ ଯୋଧାଜୀୱୋ ସହତି ରଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଧଜଗ୍ଗଂ ସହତି ଉସ୍ସାରଣଂ ସହତି ସମ୍ପହାରଂ, ସୋ ତଂ ସଙ୍ଗାମଂ ଅଭିୱିଜିନିତ୍ୱା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମୋ ତମେୱ ସଙ୍ଗାମସୀସଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି, ତଥୂପମୋ ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଏୱରୂପୋପି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୋତି। ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୋ ଯୋଧାଜୀୱୂପମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଭିକ୍ଖୂସୁ। ଇମେ ପଞ୍ଚ ଯୋଧାଜୀୱୂପମା ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଭିକ୍ଖୂସୁ।

୧୯୯। ତତ୍ଥ କତମେ ପଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତିକା? ମନ୍ଦତ୍ତା ମୋମୂହତ୍ତା ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହୋତି, ପାପିଚ୍ଛୋ ଇଚ୍ଛାପକତୋ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହୋତି, ଉମ୍ମାଦା ଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପା ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହୋତି, ''ୱଣ୍ଣିତଂ ବୁଦ୍ଧେହି ବୁଦ୍ଧସାୱକେହୀ''ତି ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହୋତି, ଅପି ଚ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତଂଯେୱ [ଅପ୍ପିଚ୍ଛଂଯେୱ (ସ୍ୟା।) ଅ। ନି। ୫।୧୮୧] ନିସ୍ସାଯ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ସଲ୍ଲେଖଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ଇଦମତ୍ଥିତଂଯେୱ [ଇଦମଟ୍ଠିତଂଯେୱ (ସୀ।)] ନିସ୍ସାଯ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହୋତି। ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ସଲ୍ଲେଖଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ଇଦମତ୍ଥିତଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ, ଅଯଂ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ପିଣ୍ଡପାତିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ପାମୋକ୍ଖୋ [ମୋକ୍ଖୋ (ସୀ।)] ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ।

ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଗୱା ଖୀରଂ, ଖୀରମ୍ହା ଦଧି, ଦଧିମ୍ହା ନୱନୀତଂ [ନୋନୀତଂ (ସୀ।)], ନୱନୀତମ୍ହା ସପ୍ପି, ସପ୍ପିମ୍ହା ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡଂ ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱଂ ଯ୍ୱାଯଂ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ସଲ୍ଲେଖଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ଇଦମତ୍ଥିତଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହୋତି, ଅଯଂ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ପିଣ୍ଡପାତିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ପାମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ଇମେ ପଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତିକା।

୨୦୦। ତତ୍ଥ କତମେ ପଞ୍ଚ ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକା…ପେ… ପଞ୍ଚ ଏକାସନିକା…ପେ… ପଞ୍ଚ ପଂସୁକୂଲିକା…ପେ… ପଞ୍ଚ ତେଚୀୱରିକା…ପେ… ପଞ୍ଚ ଆରଞ୍ଞିକା…ପେ… ପଞ୍ଚ ରୁକ୍ଖମୂଲିକା …ପେ… ପଞ୍ଚ ଅବ୍ଭୋକାସିକା…ପେ… ପଞ୍ଚ ନେସଜ୍ଜିକା…ପେ… ପଞ୍ଚ ଯଥାସନ୍ଥତିକା…ପେ…।

୨୦୧। ତତ୍ଥ କତମେ ପଞ୍ଚ ସୋସାନିକା? ମନ୍ଦତ୍ତା ମୋମୂହତ୍ତା ସୋସାନିକୋ ହୋତି, ପାପିଚ୍ଛୋ ଇଚ୍ଛାପକତୋ ସୋସାନିକୋ ହୋତି, ଉମ୍ମାଦା ଚିତ୍ତକ୍ଖେପା ସୋସାନିକୋ ହୋତି, ''ୱଣ୍ଣିତଂ ବୁଦ୍ଧେହି ବୁଦ୍ଧସାୱକେହୀ''ତି ସୋସାନିକୋ ହୋତି, ଅପି ଚ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ସଲ୍ଲେଖଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ଇଦମଟ୍ଠିତଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ସୋସାନିକୋ ହୋତି। ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ସୋସାନିକୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ସଲ୍ଲେଖଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ଇଦମଟ୍ଠିତଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ସୋସାନିକୋ, ଅଯଂ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସୋସାନିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ପାମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ।

ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଗୱା ଖୀରଂ, ଖୀରମ୍ହା ଦଧି, ଦଧିମ୍ହା ନୱନୀତଂ, ନୱନୀତମ୍ହା ସପ୍ପି, ସପ୍ପିମ୍ହା ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡଂ ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱଂ ଯ୍ୱାଯଂ ସୋସାନିକୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ସଲ୍ଲେଖଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ଇଦମଟ୍ଠିତଂୟେୱ ନିସ୍ସାଯ ସୋସାନିକୋ ହୋତି, ଅଯଂ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସୋସାନିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଚ ସେଟ୍ଠୋ ଚ ପାମୋକ୍ଖୋ ଚ ଉତ୍ତମୋ ଚ ପୱରୋ ଚ। ଇମେ ପଞ୍ଚ ସୋସାନିକା।

ପଞ୍ଚକନିଦ୍ଦେସୋ।

୬। ଛକ୍କପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି

୨୦୨। ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ତତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି ବଲେସୁ ଚ ୱସୀଭାୱଂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ନ ଚ ତତ୍ଥ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି ନ ଚ ବଲେସୁ ୱସୀଭାୱଂ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅନଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି [ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି (ସୀ।) ଏୱମୁପରିପି], ସାୱକପାରମିଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅନଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି , ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ନ ଚ ସାୱକପାରମିଂ ପାପୁଣାତି, ଅୱସେସା ଅରହନ୍ତା ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅନଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ନ ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ଅନାଗାମୀ ହୋତି ଅନାଗନ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତଂ, ଅନାଗାମୀ ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ତତ୍ର ଯ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅନଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ନ ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ହୋତି, ଆଗନ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତଂ, ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିନୋ ତେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଛକ୍କନିଦ୍ଦେସୋ।

୭। ସତ୍ତକପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି

୨୦୩। କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକିଂ ନିମୁଗ୍ଗୋ ନିମୁଗ୍ଗୋୱ ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଏକନ୍ତକାଳକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସକିଂ ନିମୁଗ୍ଗୋ ନିମୁଗ୍ଗୋୱ ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିମୁଜ୍ଜତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜତି ''ସାହୁ ସଦ୍ଧା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ [ସାହୁ (ସୀ। ସ୍ୟା।) ଏୱଂ ଡୀସୁ ଠାନେସୁପି] ହିରୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ଓତ୍ତପ୍ପଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ୱୀରିଯଂ [ୱିରିଯଂ (ସୀ। ସ୍ୟା।)] କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ପଞ୍ଞା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂ''ତି। ତସ୍ସ ସା ସଦ୍ଧା ନେୱ ତିଟ୍ଠତି ନୋ ୱଡ୍ଢତି ହାଯତିୟେୱ , ତସ୍ସ ସା ହିରୀ ନେୱ ତିଟ୍ଠତି ନୋ ୱଡ୍ଢତି ହାଯତିୟେୱ, ତସ୍ସ ତଂ ଓତ୍ତପ୍ପଂ ନେୱ ତିଟ୍ଠତି ନୋ ୱଡ୍ଢତି ହାଯତିୟେୱ, ତସ୍ସ ତଂ ୱୀରିଯଂ ନେୱ ତିଟ୍ଠତି ନୋ ୱଡ୍ଢତି ହାଯତିୟେୱ, ତସ୍ସ ସା ପଞ୍ଞା ନେୱ ତିଟ୍ଠତି ନୋ ୱଡ୍ଢତି ହାଯତିୟେୱ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିମୁଜ୍ଜତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଠିତୋ ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜତି ''ସାହୁ ସଦ୍ଧା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ହିରୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ଓତ୍ତପ୍ପଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ୱୀରିୟଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ପଞ୍ଞା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂ''ତି। ତସ୍ସ ସା ସଦ୍ଧା ନେୱ ହାୟତି ନୋ ୱଡ୍ଢତି ଠିତା ହୋତି, ତସ୍ସ ସା ହିରୀ ନେୱ ହାୟତି ନୋ ୱଡ୍ଢତି ଠିତା ହୋତି, ତସ୍ସ ତଂ ଓତ୍ତପ୍ପଂ ନେୱ ହାୟତି ନୋ ୱଡ୍ଢତି ଠିତଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ତଂ ୱୀରିୟଂ ନେୱ ହାୟତି ନୋ ୱଡ୍ଢତି ଠିତଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ସା ପଞ୍ଞା ନେୱ ହାୟତି ନୋ ୱଡ୍ଢତି ଠିତା ହୋତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଠିତୋ ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସତି ୱିଲୋକେତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜତି ''ସାହୁ ସଦ୍ଧା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ହିରୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ଓତ୍ତପ୍ପଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ୱୀରିୟଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ପଞ୍ଞା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂ''ତି। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସତି ୱିଲୋକେତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତରତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜତି ''ସାହୁ ସଦ୍ଧା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ହିରୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ଓତ୍ତପ୍ପଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ୱୀରିୟଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ପଞ୍ଞା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂ''ତି। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ ହୋତି ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋ ହୋତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତରତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତିଗାଧପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜତି ''ସାହୁ ସଦ୍ଧା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ହିରୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ଓତ୍ତପ୍ପଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ୱୀରିୟଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ପଞ୍ଞା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂ''ତି। ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଓପପାତିକୋ ହୋତି ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାୟୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତିଗାଧପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି।

କଥଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ତିଣ୍ଣୋ ହୋତି ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜତି ''ସାହୁ ସଦ୍ଧା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ , ସାଧୁ ହିରୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ଓତ୍ତପ୍ପଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ୱୀରିୟଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସାଧୁ ପଞ୍ଞା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂ''ତି। ସୋ ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ତିଣ୍ଣୋ ହୋତି ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

୨୦୪। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖେ କାୟେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରତି ପଞ୍ଞାୟ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ।

୨୦୫। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ…ପେ… କାୟସକ୍ଖୀ… ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ… ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋ… ଧମ୍ମାନୁସାରୀ …।

୨୦୬। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ? ୟସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତି, ସଦ୍ଧାୱାହିଂ ସଦ୍ଧାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ, ଫଲେ ଠିତୋ ସଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତୋତି।

ସତ୍ତକନିଦ୍ଦେସୋ।

୮। ଅଟ୍ଠକପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି

୨୦୭। ତତ୍ଥ କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ, ଚତ୍ତାରୋ ଫଲସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲା? ସୋତାପନ୍ନୋ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ପଟିପନ୍ନୋ; ସକଦାଗାମୀ, ସକଦାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ପଟିପନ୍ନୋ; ଅନାଗାମୀ, ଅନାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ପଟିପନ୍ନୋ; ଅରହା, ଅରହତ୍ତଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ [ଅରହତ୍ତାୟ (ସ୍ୟା। କ।) ଅ। ନି। ୮।୫୯] ପଟିପନ୍ନୋ; ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଫଲସମଙ୍ଗିନୋ ପୁଗ୍ଗଲା।

ଅଟ୍ଠକନିଦ୍ଦେସୋ।

୯। ନଵକପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି

୨୦୮। କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ତତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି ବଲେସୁ ଚ ଵସୀଭାଵଂ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ନ ଚ ତତ୍ଥ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି ନ ଚ ବଲେସୁ ଵସୀଭାଵଂ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଟ୍ଠ ଵିମୋକ୍ଖେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ଵା ଵିହରତି ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ଵା ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଭତୋଭାଗଵିମୁତ୍ତୋ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ହେଵ ଖୋ ଅଟ୍ଠ ଵିମୋକ୍ଖେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ଵା ଵିହରତି ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ଵା ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତୋ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଯସକ୍ଖୀ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଟ୍ଠ ଵିମୋକ୍ଖେ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ଵା ଵିହରତି ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ଵା ଏକଚ୍ଚେ ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ କାଯସକ୍ଖୀ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି...ପେ... ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ତଥାଗତପ୍ପଵେଦିତା ଚସ୍ସ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାଯ ଵୋଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି ଵୋଚରିତା, ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ଵା ଏକଚ୍ଚେ ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି...ପେ... ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ତଥାଗତପ୍ପଵେଦିତା ଚସ୍ସ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାଯ ଵୋଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି ଵୋଚରିତା, ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ଵା ଏକଚ୍ଚେ ଆସଵା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି, ନୋ ଚ ଖୋ ଯଥା ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତି, ପଞ୍ଞାଵାହିଂ ପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ, ଫଲେ ଠିତୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ।

କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ହୋତି, ସଦ୍ଧାଵାହିଂ ସଦ୍ଧାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ, ଫଲେ ଠିତୋ ସଦ୍ଧାଵିମୁତ୍ତୋତି।

ନଵକନିଦ୍ଦେସୋ।

୧୦। ଦସକପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି

୨୦୯। କତମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ ନିଟ୍ଠା? ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମସ୍ସ କୋଲଙ୍କୋଲସ୍ସ ଏକବୀଜିସ୍ସ ସକଦାଗାମିସ୍ସ ଯୋ ଚ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଅରହା – ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ ନିଟ୍ଠା।

କତମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ ଵିହାଯ ନିଟ୍ଠା? ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସ ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସ ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସ ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସ ଉଦ୍ଧଂସୋତସ୍ସ ଅକନିଟ୍ଠଗାମିନୋ – ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇଧ ଵିହାଯ ନିଟ୍ଠାତି।

ଏତ୍ତାଵତା ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତୀତି।

ଦସକନିଦ୍ଦେସୋ।

ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିପକରଣଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।